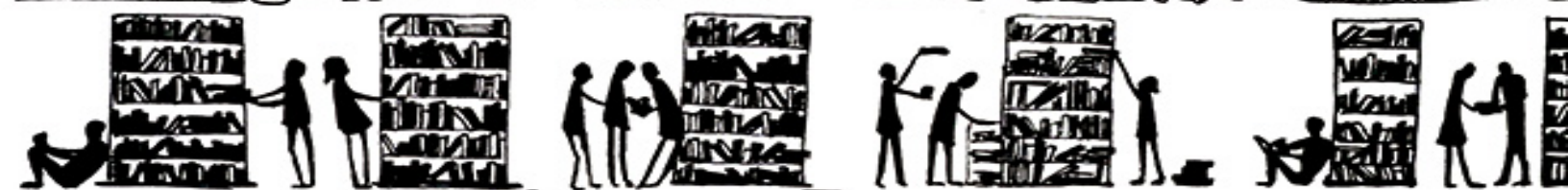
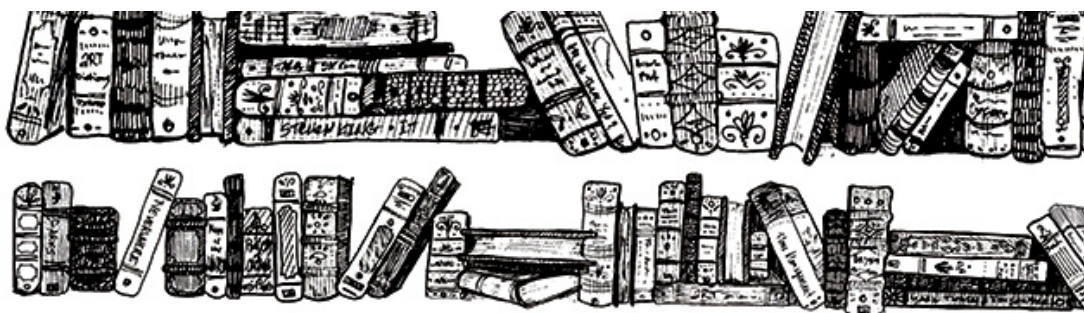

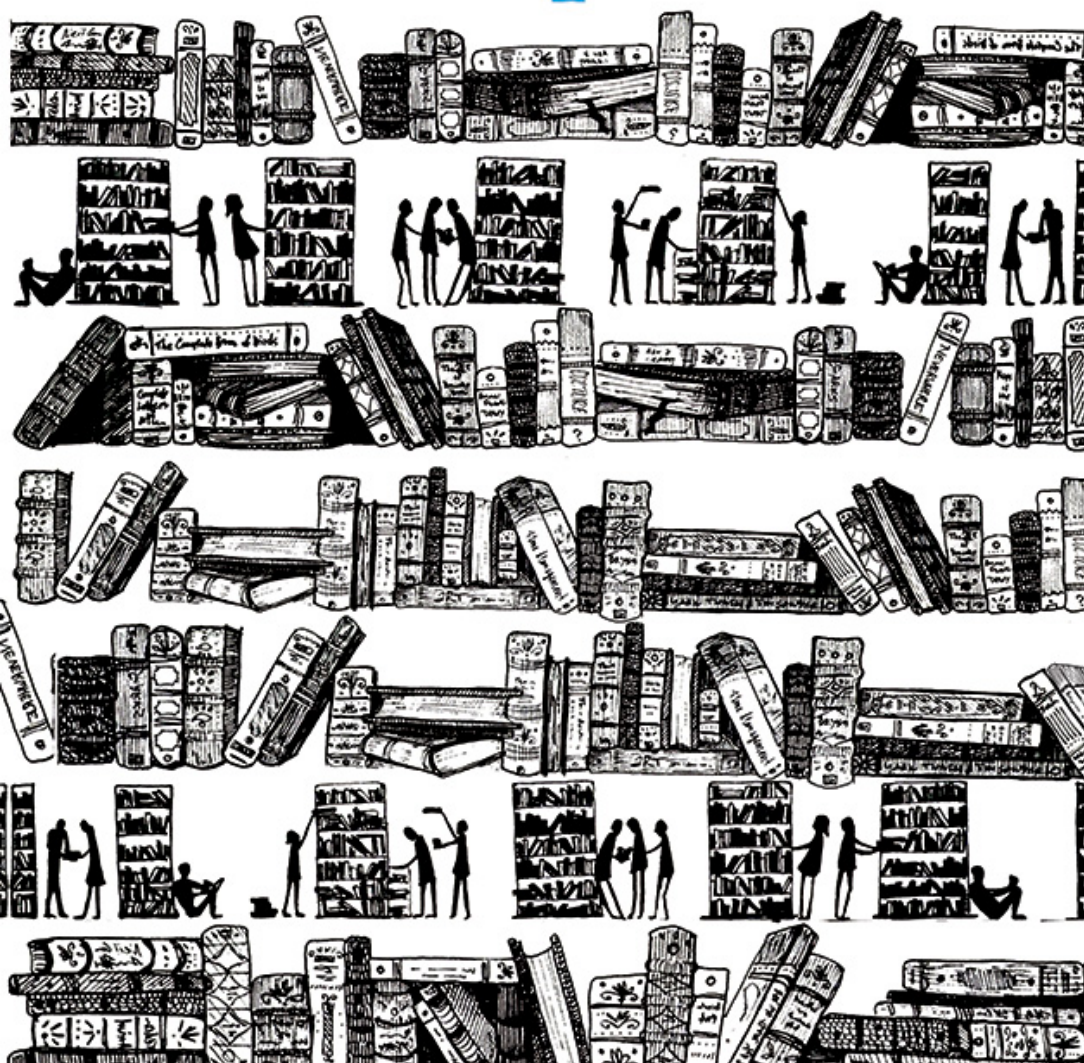

Между книгите и хората

Между книгите и хората

Между книгите и хората

Факултет по журналистика и масова комуникация
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

София, 2017

Тази книга е създадена от студентите от трети курс, специалност „Книгоиздаване“, във Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Тя е резултат от занятията по дисциплината „Учебно издателство – майсторски клас“ с преподавател Георги Александров през академичната 2016/2017 година.

© Александра Апостолова, Александър Георгиев, Асения Банкова, Бояна Маркова, Виктория Георгиева, Габриела Манова, Георги Александров, Даниела Йорданова, Елена Радева, Златомира Пехливанова, Зорница Петрова, Изабел Леонова, Магдалена Стоянова, Моника Чалъкова, Ренета Ангелова, Силвия Нинкова, София Пенкова, Станимира ВЪтева, Станислава Стоянова, Стела Николова, Стефани Йорданова, Теодора Максимова, Теодора Василева, Цветомира Дичевска – текстове, 2017

© Виктория Георгиева – корица и илюстрации, 2017

© Факултет по журналистика и масова комуникация

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

ISBN 978-954-8194-88-4

Съдържание

Вместо предговор

Мисия: Книгоразпространител

Антиквари

Между рафтовете

Антикварна книжарница „Летописи“

За големите и малките „риби“

Момичето, което говори с морето от книги

Да бъдеш или не

Как „големите риби“ не изядоха „малката рибка“

Библио.бг

Площад „Славейков“

Книжарници „Сиела“

В търсене на любимата книжарница

И сам книжарят е книжар

Ако я няма, ще я намерим

Книжарничка в центъра на Варна

Книжен ъгъл

Гнездо за духовен отдих

Книжарството в малкия град

Аз съм книга

Книжарница My book

Да израснеш сред книгите

Половин живот книжарка, а книги за няколко дузини животи

На чужда земя

Зад вратите на Рицарската книжарница

На брега на Сена

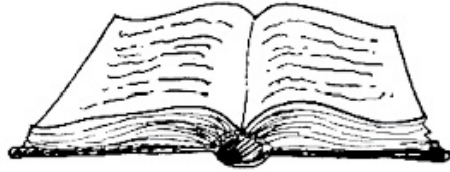
Случаят „Бордърс“

Две български книжарки в Лондон

Вместо заключение

Опитът в статистиката и опитите за статистика за книжния пазар

Вместо предговор

Мисия: Книгоразпространител

Виктория Георгиева

*Т*е са едни от най-скромните хора, тях не ги посрещат с музика, портретите им не се публикуват, имената им не се споменават във вестниците. Напротив, още при пристигането им, особено по селата, те срещат свои неприятели в лицата на попове, кметове и стражари. На тях често не е било позволявано преспиване в някои села, бивали са разкарвани в участъци и полицейски управления, затваряни са, а понякога и бити. Дъжд, сняг и студ, както и при слънчев пек – те геройски бродят по всички страни, по градове и села, често с опасност за живота си, не само от хора и стихии, но и от зверове... *¹

Още от създаването си през 1804 г. Британското и иностранно библиейско общество (придобило известност в българските исторически източници още като БЧБД – Британско и чуждестранно библиейско дружество) се посвещава да направи всичко възможно колкото се може повече хора да имат достъп до библиейските текстове на разбираем за тях език. Работата на Дружеството излиза далеч извън границите на Острова и се разраства с всяка изминала година. В същото време в българските земи, все още подвластни на Османската империя, се събужда гладът за знание, разбиране и свобода – на мисълта, на съществуването и на смисъла.

През втората половина на XIX век на територията на днешните български земи работят няколко пътуващи книжари, изпълняващи задълженията си като част от БЧБД. Дейността им е отразена в годишните доклади, публикувани от Дружеството. За цялостната работа на територията на Османската империя отговаря д-р Томсън, пред когото се отчитат книжарите от отделните области. В годишните си отчети той

очертава границите на работа на Дружеството в империята: българските земи, в които работят по това време пътуващите книжари към БЧБД, се простират между Стара планина и южния бряг на Дунав;

територията на юг от Стара планина е поверена на грижите на Американското и Шотландското библейско дружество под ръководството на г-н Блис. Започналата работа на дружествата в българските земи ражда благодатно взаимодействие – от една страна те отговарят на нарастващия стремеж към образование, формиране на книжовност и търсене на книги на разбираем език, а от друга тяхната дейност се явява като просветителска, разчупваща системността на традицията и предаваща отговорността за тълкуването и разбирането на свещените текстове в ръцете на грамотната личност. В хода на работата си в българските земи Дружеството разпространява преводи на библейски текстове, върху които работят хора като Неофит Рилски (превел Новия Завет в рамките на три години), Константин Фотинов, учителя от Габрово Христодул Костович, Сичан Николов, П. Р. Славейков, Албърт Лонг, Елиас Ригс. Освен за постигането на религиозна свобода разпространяваните от Дружеството книги дават основата на изграждането и утвърждаването на новобългарския книжовен език.

Представителите на БЧБД основават исканията си за създаване на условия за осъществяване на свободна търговия на библии на територията на империята предимно на Хатихумаюна от 1856 г. – султански ферман, осигуряващ равни граждански права на християни и мюсюлмани в границите на империята. Според думите на д-р Томсън през 1865 г. основната дискусия между Дружеството и турските власти все още се отнася до разрешението за продажба на библии и книги с християнска тематика на територията на империята. Повдигнат е и въпросът за книгоразпространението конкретно в българските земи – от една страна е очертана невъзможността за добро книгоснабдяване и поддържане на местни книжарници в отделни населени места, а от друга е показана по-голямата ефективност на пътуващите книжари. Въпреки че книгоразпространението в това време се извършва изцяло с разрешението на турското правителство, някои управители на местно ниво възпираат дейността на книжарите, като някои гонят, а други арестуват.

Особено активни в това отношение са управниците в Силистра – книжари от Дружеството са задържани, а по-късно изгонени от местните власти през 1862 и 1864 г. По този повод на служителите на Дружеството е обещано издаването на документи от турските власти,

които да докажат правото им свободно да пътуват и търгуват. В доклада на Дружеството от 1868 г. това обещание е отбелязано като все още неспазено.

За случая от 1864 г. е публикуван кратък разказ в годишния доклад на БЧБД. Арестуваният тогава Кшоса е книжар от полски произход, работещ предимно в североизточните български земи. За него д-р Томсън пише:

*Искам да информирам комитета (на БЧБД), че в Силистра г-н Кшоса беше арестуван по заповед на градоначалника и принуден, след няколкодневно затваряне, да се качи на австрийски параход за Русчук, като вземе всичките си книги със себе си. Заповядано му е никога повече да не се опитва да продава Библии в този пашалък (област, управлявана от местния паша). Това отвратително отношение е напълно непростимо поради факта, че г-н Кшоса е имал редовен паспорт и пропуск, и всяка книга, която е притежавал, е носела печата на местните власти в гр. Варна. [...] Заповедта на градоначалника е била изпълнена по такъв груб начин, че здравето на Кшоса е пострадало зле от острия студ, глад и измръзване. Били необходими няколко седмици, за да се възстанови. Дали градоначалника на Силистра е същият, който през 1862 г. се отнесе по същия начин към друг от служителите на Библейското Общество, не можем за сега да потвърдим.*²*

Разнообразните препятствия не свършват дотук – няколко години по-късно, при една от обиколките си през 1871 г., властите в Осман-базар припознават Кшоса като шпионин, вследствие на което е задържан и пътуването му е забавено. Година по-късно друг служител на дружеството, Мартин Херингер, е враждебно посрещнат в Берковица и заплашен да не се връща, а веднага след това е изгонен от стаята си в гостоприемницата в София – гостилничарят отказва да приема наематели, които не консумират алкохол. През 1873 г. при посещение в Никопол книжарят

М. Херболт е изгонен от града и замерян с камъни.

Премеждията в работата на пътуващите книжари невинаги са породени от междуличностни отношения. Заради суровите условия при пътуванията си много от книготърговците често страдат от здравословни проблеми. В други случаи биват възпрепятствани от

природните условия. В доклада на Дружеството от 1874 г. е публикуван лаконичен разказ за премеждията на Херингер – при прекосяването на бурна река течението едва не отнася коня му, натоварен с книги и провизии.

Независимо от множеството пречки, с които се сблъскват книжарите при пътуванията из българските земи, ефективността на работата им не страда, дори напротив. Като пример за това в доклада си от 1874 г. д-р Томсън посочва Мартин Херингер – въпреки че се разболява от холера и е принуден да прекара месеци във възстановяване на силите си, при обиколките си през същата година успява да продаде 898 книги по българските земи на запад. За сравнение през същата година в централната част Херболт продава 688 екземпляра, Едингер осъществява 640 продажби на изток, а 147 бройки са продадени от Кшоса от депото в Русчук.

Добра представа за ефективната работа на пътуващите книжари дава ежегодната статистика, изготвяна от д-р Томсън и публикувана в годишните доклади на Дружеството. Освен обща картина на всички извършени продажби, статистиката дава поглед върху отделните видове издания и различните езици, на които Дружеството превежда книгите, които разпространява. Конкретно при изданията на български език се наблюдава постоянна тенденция на нарастване на продажбите с всяка следваща година. През 1865 г. например броят на продадените български издания възлиза на 2097 от продадени общо 17 450 книги. Девет години по-късно, през 1874 г., продадените книги на български език са 3406 от общо 41 372 продадени издания през годината. Ръстът на общия брой продажби до голяма степен се дължи на прибавянето на нови езици и наречия, на които се превеждат библейските текстове. Към причините за увеличаване на продажбите на български книги Томсън посочва както различните издания, които Дружеството често изготвя, така и навлизането на някои от предлаганите книги в училищата. Още през 1861 г. е отчетен гладът на българите за добро образование, както и фактът, че изданията на БЧБД са предпочитани книги за изучаване. Докладът от 1873 г. отбелязва, че употребата на книгите на Дружеството в училищата задава невиждан дотогава стандарт – както откъм полиграфическо качество на изданието, така и откъм съдържание и чистота на езика и текста. Към резултатите от работата на книжарите следва да бъде отбелязан и приносът им към

развитието на образованието в българските земи. Някои от българите, служители на БЧБД, напускат постовете си на книгоразпространители, за да станат учители и да допринесат още за огромяването и просвещението на българския народ.

Пътуващ книжар, втората половина на XIX век

Именно учителите са тези, които посрещат с най-голяма радост книжарите при посещенията им в отделните населени места. Неведнъж в докладите си д-р Томсън споменава, че даден книгоразпространител е „посрещнат с голямо въодушевление от местния учител“, „поканен от учителя в града да разискват възвишени въпроси“ или „нетърпеливо очакван в гостоприемницата от учителите в областта“. Учителите не пропускат възможност да поканят книжарите на посещение в местното училище – това се случва както в българските, така и в турските учебни заведения. При едно от пътуванията си през 1871 г. Кшося се натъква и на друг вид гостоприемство – въпреки лошото време, в което пристига във Върбица, е посрещнат от радостните възгласи на местните жени, които го наричат „чичо“.

В годишните доклади за дейността на Дружеството на територията на Османската империя всички постижения и прекеждия биват събрани от д-р Томсън и до голяма степен се реализират като негова

отговорност. Въпреки това личността на директора и координатора на този обширен район остава почти незабележима, без да се изтъква и доказва. В същото време между редовете на ежегодните доклади личат вълненията на д-р Томсън – неговите притеснения, тревоги, но и искрената му радост, когато приканва към празнуване на постиженията на Дружеството за годината. Най-голямо предизвикателство представлява обширността на поверената му област – освен че се обхваща голяма географска площ, населението не е хомогенно, което съвсем естествено възпрепятства изпълнението на основната задача на Дружеството, а именно доставянето на библия на разбираем за хората език. В доклада от 1874 г. са изброени 30 езика, диалекта и наречия, на които са преведени предлаганите от БЧБД книги на територията на Империята. В този контекст д-р Томсън като носещ основната отговорност в областта се проявява като умел ръководител, пресметлив, съобразителен и в същото време скромен и припознаващ постигнатите успехи като общи, споделени, а не лични. Неведнъж в годишните отчети са отразени неговите „дълбоки терзания“, „безпокойство“, „тревоги“, но те сякаш неусетно се превръщат в думи на благодарност и радост от ефективността на работещите за Дружеството книгоразпространители.

В последните десетилетия на XIX век все повече българи вземат участие в дейността на Дружеството, като всичките са получили образование в Западна Европа. Сред тях е и Спас Райчев, за когото в сп. „Евангелист“ са публикувани следните думи: *През 1891г. Спас Райчев приема длъжността библейски книжар на Русенската църква, която той достойно и с усърдие през бури и гонение, нищета и неволи, е изпълнявал цели 32 години. [...] Почти пребродил цела България с тежката чанта на рамо, пеш по дъжд и слънце, ветър и бури, но пак твърдо стоял на своя пост. [...] Един път дядо Райчев се завръща вкъщи след дълго отсъствие. Бил по обиколка. Неговата любезна другарка, сестра Еленка, негова достойна съпътница в живота, го моли да се установи на едно място и да работи както другите му колеги. А той тъжно я поглежда и проговаря: „Ех, Елено, Елено. Я погледни Ботев, Левски, Караджата, Раковски, на кого са служили и как са работили, а аз... аз съм Царски вестител, Божията воля върши и Неговото слово разнасям. Защо ме спираш!“ И баба Елена капитулира пред тоя волен дух на своят другар. Не след много Спас*

пак заминал на някъде. [...] Особена важност той даваше на апостолската работа и пътуването по места, където не е проникнала още евангелската вест. „Много титулярни пастири и проповедници имаме, казваше той, но апостоли – много малко са!“³

Източници

- Сп. Евангелист, 1926, № 11.
- Сп. Евангелист, 1931, № 10.
- Опренов, Теодор. Божието Слово и мисията на баптистката църква в България. Кратко историческо изложение. Конференция на СЕБЦ. 2008.
- British and Foreign Bible Society. Reports of the British and Foreign Bible Society. London. Printed for the Society by J. Tilling. 1805 – 1973.

¹* Попов, М. Изпитвайте Писанията. В: *Евангелист*, 1931, № 10, с. 4.

²* Шестдесет и четвърти доклад на БЧБД, 1868, с. 146.

³* Райчев, Бл. Пастир Спас Райчев. В: *Евангелист*, 1926, № 11, с. 83 – 84.

Антиквари

Между рафтовете

София Пенкова

Надежда не обича точните часове. 17:37. Показа се между рафтовете, щом чу гласа ми. Изчезна. И само след миг се появи с чаша горещ шоколад. Книжарницата, в която се намирах, беше отрупана – и лавиците, и стълбите, водещи към склада. Навсякъде около мен имаше книги. Усещаше се дори и специфичната миризма на мухъл, но това бе парфюм, съблазняващ обонянието. В него се разкриваха безброй светове. За разлика от филмите, те не се движат, а само ти позволяват да се изгубиш между цветовете и формите.

– Може ли да ме изчакаш? Искам да намеря място на тези книги. Ако искаш, можеш да ми помогнеш с тези съкровища – каза Надя, а под „съкровища“ разбирате всички на пръв поглед пожълтели, разпадащи се, с липсващи корици книги. „Чапъра“ е малка, добре позната квадратна антикварна книжарница, разположена в непосредствена близост до Синдикалния дом в Пловдив. Често пъти подминавана заради своите размери на кибритена кутийка, тя даваше дом на хиляди забравени заглавия – „Зеленият бележник“ на Анри Троя, „Малкия лорд“ от Йохан Борген, един позабравен роман биография на Йосиф Кунин за живота на Чайковски. Пълен безпорядък от книги цареше наоколо, но в същото време не бих имала наглостта да променя нищо в разположението им.

– Не ми каза какво те води насам – започна Надя, подреждайки чевръсто последните две „съкровища“ („В сянката на човека“ на Гудол и „Виктория“ на Хамаун). Леко ме притесни начинът, по който ме погледна. Започнах да се оправдавам.

– **Работя над един текст... на тема „Книжари и книжарници“.** Искане ми се да пиша за теб, да разкажа твоята история.

– Нищо специално няма в нея – усмихна се и ме подкани да поседна до нея. – Еразъм Ротердамски е казал, че родината е там, където е библиотеката ми. Стига да съм сред книги, аз съм вкъщи.

– Замисли се. Обходи с поглед цялото пространство и продължи със заговорнически глас:

– Баба е виновна. По празници, за рождени дни, вместо да получа кукла или, знам ли, някоя настолна игра, тя все ми подаряваше книга. И до днес е така.

– **Спомняш ли си коя книга за пръв път получи като подарък?**

– Ама, разбира се. „Патиланско царство“, доста старо издание. Обичам всяка част от нея. С толкова простички фрази, поднесени с щипка хумор и малко ирония – чак сега я усещам, се научават важните неща от живота.

– **Доверяват ли се клиентите? Имам предвид, когато се колебаят в избора. Търсят ли твоето мнение?** – интересно ми беше да разбера как тя се вижда в очите на другите.

– От личен опит може би се досещаш, че е трудно – звучеше неуверено. Преглътна и продължи. – Да. Отчасти. И не. Преди да започна тук, работех в „Хеликон“ близо до Пощата. Там се научих на честност. Когато не бях запозната с дадена книга, не изказвах мнение. Основният ми стремеж беше да бъдем максимално честни с клиентите. За да се върнат. Възможно е обогатяване на вкуса - оформяне, което се дължи на моя препоръка, но никога не налагах вкуса си.

– **А всеки ден излизат толкова много книги...** – изръсих ни в клин, ни в ръкав.

– Софи, това е предизвикателството за всеки книжар – трениране на мисълта и паметта, на непрекъснато учене. За да съм в час, полагам усилия да попивам и уча от всичко, което ме заобикаля – от книгите, от клиентите. Всичко наоколо има своята история. Четящите хора са много интелигентни. Провокират. Самите те са ми продавали книги. Започват с конкретно търсене: „Нещо в стила Ромен Гари дали ви се намира?“ Минавала съм през цели литературни периоди, откривала съм нови автори, всичко.

– **Да разбирам ли правилно, че в тази професия плюсовете са повече, отколкото минусите?**

Забави се с отговора. Една муха премина, удари се в челото ѝ, а после излезе небрежно, някак нагло, откъм тила ѝ. Това я разсея.

– Толкова време съм прекарала с тези книги, че трудно мога да намеря минуси. И тук, и в работата ми в „Хеликон“. Плюсовете са

много. Старите книги са интересни. Привличат ме. Кориците им, старите преводи, стилът им. Попадала съм на същински антики – много редки, или пък първи издания, някои от които можеш да видиш тук. Единственият минус е малкото време, което имам за четене.

– А откакто си в тази антикварна книжарница, има ли тенденция за най-търсени заглавия?

– Що за въпрос? – разкикоти се. – Тенденция няма. Всеки търси нещо старо, забравено от времето, от нас, читателите. Въпреки новите издания много хора идват да търсят стари книги. Често не им се нрави новият превод. Например „Майстора и Маргарита“ – и в двете издания куцало по нещо. Една жена надълго и нашироко ми разказа как имала едно от първите издания, но го подарила на приятелка. Не го видяла повече. Била съм ѝ надеждата да я прочете отново. Важни са наистина и преводачите. Сегашните вършат нещата през пръсти, отгоре-отгоре, а преводите звучат нелепо и не се харесват на читателите. Валери Петров, Балабанов, ехе, това бяха преводачи от класа. Трудно може да ги надмине човек, колкото и да се опитва. И все пак да си избереш и купиш правилната книга понякога е истинско изпитание. Често съм се заслушвала в разговорите на хората около себе си... и да си призная – доста пъти ми е идвало да се разсмея на глас заради това, което четат. Но в никакъв случай не ги съдя.

– Не те попитах – какви книги четеш ти? Какво търсиш в една книга?

– Чета много. Или поне така ми се иска. Мит е, че книжарите четат постоянно. Докато си на работа, нямаш абсолютно никакво време. Нито тук, нито в „Хеликон“. Единствено имаш време да се запознаеш с това, което излиза на пазара. Така нареченият „бестселър“. Водят се протоколи за абсолютно всичко, което постъпва. От кого е купено, на каква цена. Време на забавяне на поръчката. Бюрокрация. Належаща.

– Защо не запази старата си работа? Кое прави антикварните книжарници по-интересни?

Надежда се изправи. Огледа се наоколо. Разходи ме между всички рафтове, стелажи, лавици, пълни с книги. Докосна мислено всяка една от тях. Пое въздух и отговори:

– Старите книги са интересни, за тях се пише по книгите. Те са изворът на големите тайни. От тях се пренаписва историята. Минали са през доста ръце. Били са обичани, били са

мразени. Били са забравяни – по спирки, във влакове, на пейките в градинките. Носят историята на собствениците си. На епохата. Запечатали са духа на времето. Една нова книга не може да се похвали с това. Обичам да съм тук, голямо богатство е. Съкровищница почти.

Антикварна книжарница „Летописи“

Бояна Маркова

Книгите разкриват истории и пораждат у хората фантазии и копнежи. Те отвеждат на вълнуващи пътешествия до необятния Космос. Всеки читател знае, че книгите могат да променят човешкия живот, защото не просто пренасят в други измерения, но и изграждат съвсем различна реалност. Книгите могат да променят цяло поколение, а защо не целия свят? Владимир Цветков, управителят на антикварна книжарница „Летописи“, представя значимостта на книгите.

– Бихте ли ми разказали историята на Вашата антикварна книжарница?

– Книжарница „Летописи“ има интересна история. Преди създаването ѝ, заедно с моя колега, през 1992 г. открихме първия частен антиквариат в България – „Летоструй“, който продължава своята дейност и до днес. Две години по-късно се разделихме и тогава аз открих своята антикварна книжарница „Летописи“.

– Как се роди идеята за създаването на книжарница и защо решихте да бъде точно антикварна?

– Аз се занимавам с книги още откакто се помня, като по-активно започнах дейността си, когато дойдох в София, за да следвам в университет. След промените през 1989 г. в България всеки можеше да регистрира своя частна фирма. Тогава направих точно това, осъществявайки и развивайки своята страст към книгите. Още, когато реших да създам своята книжарница, имах идеята да направя повече от една. Освен „Летописи“, имах и антиквариат в град Елена, но нещата там не потръгнаха. В тази професия не се обучават много лесно хора. Не навсякъде може да бъде открита такава книжарница.

– Какво могат да намерят посетителите в „тайните кътчета“ на книжарницата?

– Всеки има свои предпочитания. Тук няма „тайни кътчета“. Вярвам, че човек може да намери това, което търси. Антикварната книжарница „Летописи“ разполага с над 15 000 заглавия в областта на историята, етнографията, археологията, философията, правото, художествената литература, като преобладават изданията отпреди 1950 г. Тук читателите могат да открият запазени стари и редки издания, богата колекция книги на чужди езици, а сред тях и такива отпреди три – четири века. Стремим се да обхванем възможно най-широк спектър от теми в областта на човешкото знание и езици.

– Какви са Вашите клиенти?

– Освен библиофили и колекционери, тук идват и хора, които имат моментни интереси към това, което изучават, или търсят конкретна книга, която ги интересува. Други просто влизат, разглеждат и намират нещо, което веднага ги грабва и искат да притежават.

– Според Вас как се е променил читателският вкус през годините?

– Смея да твърдя, че преди имаше по-голям читателски интерес, за разлика от сега. До 1990 г. по книжарниците имаше километрични опашки от хора, особено когато имаше нови книги, а и не само. Редяха се за световната класика и за библиотека „Панорама“. Дори понякога се стигаше до там, че книгите се криеха под рафтовете. Преди 40 – 50 години едно антикварно издание на „Отнесени от вихъра“ не беше по-скъпо от новото.

– Фактът, че притежавате книжарница, влияе ли по някакъв начин на Вашия читателски вкус?

– През годините разширих своя читателски хоризонт. Преди изборът ми за книги бе по-профилиран. Днес има много неща, които чета с удоволствие, като литературна критика и правни издания, защото се заинтересувах какво са писали големите умове едно време.

– Ако имате безкрайно пространство в книжарницата, какво бихте добавили в нея?

– Работя предимно с книги отпреди 1950 г., но ако имам възможност за безкрайно пространство, бих акцентирал и върху по-нови издания.

– С какво се промени животът Ви, след като избрахте да станете книжар?

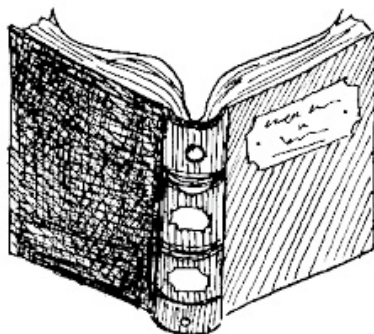
– Това ме направи по-свободен и щастлив, защото успях да превърна своята мечта в реалност. Аз нямам усещането, че идвам на работа, защото всеки ден ми доставя удоволствие. Нито за миг не съм се колебал с какво искам да се занимавам, защото още от малък имах специално отношение към книгите. Това начинание крие своето очарование, защото всеки ден е възможно да бъдеш изненадан с нещо рядко или ново, на което да попаднеш, видиш и научиш.

– Според Вас какъв е читателят на бъдещето?

– Единствено се моля читателят на бъдещето да не бъде този, който се е втренил в екрана на своето устройство. Смятам, че технологиите са оказали своето голямо влияние върху съвременния човек. Днес, ако някое малко дете бъде погълнато от електронните устройства на модерния свят и не разбере усещането да разтвориш книга, ще се превърне в читател, който дори за един цял живот не би осъзнал какво е загубил.

**За големите
и
малките „риби“**

Момичето, което говори с морето

ОТ КНИГИ

Габриела Манова

Познавам Ваня задочно. Първият ми спомен с нея е как ме пита откъде съм се сдобила с едно прастаро издание на „Междуетажие“ на Кортасар. Оттогава тя е сред присъствията, на които разчитам – да ме насочат, да ме упътят, да ми разкрият нещо, което не съм знаела, че има(м). Тези хора-пристани са ми особено ценни, защото ми показват, че не съм сама в света на книгите (а понякога така самотно става, така неразбрани и странни се чувстваме). Ваня е знак, че не само не сме сами, а че ни има, и връзката помежду ни е осезаема и ненакърнима.

Благодаря ѝ за това усещане – така рядко и така важно.

– Кой е най-ранният ти „книжен“ спомен?

– Израснах в дом, пълен с книги. Такъв беше и този на дядо ми, където прекарвах ваканциите, така че всичките ми детски спомени са свързани с книгите по един или друг начин. Но ако трябва да се върна възможно най-назад в спомените си, виждам себе си 5 – 6-годишна как седя на пода с подвити крака и чета приказките на Шарл Перо – изданието от 1976 г., с онези чудни илюстрации на Петър Чуклев. Пазя си тази книга и до днес, а „Рике с перчема“ все още е една от най-любимите ми приказки.

– С какво ти помагат книгите – как те развиват, какво ти дават?

– Книгите са моите най-верни приятели. За мен те са най-добрият начин да дишам, да опознавам света и себе си, да живея повече от един живот, да ме има и в този.

– Как се случи така, че стана книжар?

– Мечтаех да работя с книги още от съвсем малка. Когато завърших училище, исках да кандидатствам в Библиотечарския институт във Велико Търново. Накрая се отказах от мечтата си за сметка на друга. Но когато човек има път в живота, рано или късно го намира – дори да

върви в обратна посока на сърцето си. Работех за голяма компания, когато един ден телефонът ми просто звънна и непознат мъжки глас ми каза, че в града отваря врати нова книжарница и са ме препоръчали като човек, подходящ за тази работа. Признавам си, не мислих дълго. Явих се на интервюто, мина успешно и в края на лятото на 2009 г. вече бях тук, където съм и до днес. Между другото, и досега не знам на кого дължа това щастие.

– На какво те научи професията?

– Научи ме на това, че никога не си прекалено голям, за да вярваш в чудеса; че всеки герой е важен в една история, дори лошият, защото без мрака няма как да оцениш светлината; че четенето е още един начин да сътвориш паралелна вселена, в която можеш да откриеш всички свои неизживени „аз“.

Научи ме също да ценя повече и собственото си време, и чуждото. Преди живеех с мисълта, че времето е безпределно пред мен и ще ми стигне да направя всичко. Вече знам, че не е така и че всеки миг е безкрайно ценен. Затова сега внимателно подбирам и книгите, и хората, с които общувам.

– Какво, свързано с четенето, писането, издаването или разпространението на книги, най-силно те кара да негодуваш?

– Словесната агресия, която е не по-малко болезнена от физическата. Уморена съм от това как дори в нашия бранш хората предпочитат да влагат енергията си в толкова разрушителна емоция като омразата, вместо в нещо съзидателно. Има една-единствена война, която всички ние (и писатели, и издатели, и книжари) трябва да водим, и тя е за сърцата на четящите хора. Тази война обаче може да бъде спечелена само с любов, такт и талант. Няма друг път, нито друг начин.

– А какво – да възтържествуваш?

– Книжарят е мост между книгите и хората. Сърцето ми ликува всеки път, когато срещна правилната книга с правилния човек. Когато клиент си тръгне с усмивка и „благодаря“, и с обещание да се върне пак – знам, че е минал още един ден, в който е имало смисъл да ме има. Била съм полезна. Това е скромна роля, но пък ме прави истински щастлива. Не мисля, че ми трябва повече от това.

– Коя книга препоръчваш отново и отново?

– Всяка книга, която е успяла да докосне сърцето ми. Тази, която ме е разсмяла, разплакала ме е и ме е накарала да искам да бъда по-добър човек. Такива книги са „Чудо“ на Ар Джей Паласио, „Нищо“ на Яна Телер, „Да убиеш присмехулник“ на Харпър Ли, „Стоунър“ на Джон Уилямс, „Еlegantността на таралежа“ на Мюриел Барбери, „Енигма“ на Антони Казас Рос, както и поезията на Иван Методиев, Николай Кънчев, Георги Рупчев, Елин Рахнев, Есенин, Цветаева, Уитман... Мога да изреждам така до безкрайност.

– **А има ли книга, която да те е „спасила“ и коя е тя? Смяташ ли, че книгите всъщност имат способността да спасяват човешки живот?**

– Да, книгите могат да спасяват човешки животи. Знам го от собствения си опит. Когато се обърна назад и погледна в най-тежките моменти от живота си, виждам, че до мен винаги е имало една книга, която ми е помогнала да се задържа права. От книгите за възрастни такава за мен е „На изток от рая“ на Стайнбек, а от тези за деца – „Тайната градина“ на Франсис Ходжсън-Бърнет. Това е книгата, която ме научи, че Магията да променяш света се крие във всеки от нас. Както и това, че Земята е като портокал и всеки притежава парченце от него, но никой – целия портокал. Благодарна съм ѝ за безценните житейски уроци, както и за това, че помогна на една малка „тайна градина“ да разцъфне в душата ми.

– **Трудно ли е да се работи в сферата на книгоразпространението? Какви са най-големите препятствия?**

– И нашата професия, като всяка друга, има своите трудни моменти. Не знам дали ще бъде изненада да кажа, че трудността идва не толкова от книгите, колкото от общуването с хората. Умението да сме добри и търпеливи един с друг, да се изслушваме и разбираме е в основата не само на книжарската професия, но и на самия живот.

Друг момент, който отчитам за себе си по-скоро с отрицателен знак, е тази свръхпроизводителност на съвременния книжен пазар. Едно време, казват, не е имало избор. Не мога да се съглася напълно с това твърдение – да, книгите бяха малко, но за сметка на това добре подбрани като заглавия и автори. Просто се разходите из книжните щандове на площад „Славейков“ и сами ще се убедите. Сега живеем в

свят, който ни предлага всякакви лъскави изкушения. За съжаление, някои хора решиха, че и книгите са част от този свят на „продукти“, а не на „стойности“. Много ми се иска този баланс да бъде възстановен. Книгите забавляват, но и възпитават.

– Струва ми се, че се чувстваш много на място и хармонично в книжарницата – така ли е?

– Да, така е. Чувствам се щастлива като книга на правилната лавица.

– Открила ли си себе си там?

– Конфуций казва, че ако работиш това, което обичаш, няма да имаш нито един работен ден в живота си. Така че, моля, гледайте на мен, като на такъв човек. Човек, който не просто работи, а живее с книгите и любимите си хора.

– На мен рядко ми се случва да попадна на истински опитен книжар, със задълбочен интерес към книгите – на какво смяташ, че се дължи това, има ли някаква такава тенденция изобщо?

– Какво значи „опитен книжар“? Всички ние се учим всеки ден. Самата аз имам почти 10-годишен опит в този бранш и още нямам самочувствието, че знам всичко. И до днес се изненадвам от неща, които някак съм пропуснала в ежедневната борба с купищата новоизлизащи заглавия. Всъщност това е едно от най-хубавите неща в нашата професия, след срещата с книгите и хората – това, че всеки ден сякаш започваш отначало.

От друга страна, книжарството не е просто работа, то е мисия. Не го ли разбереш навреме – тогава се превръщаш в продавач на книги, което не те прави по-различен от всеки друг търговец. Съзнанието, че книгата не е само продукт, който трябва да позиционираш по най-добрия начин и после да продадеш, че по своята същност тя е живо същество, което има тяло, мирис, цвят и душа, също като нас, хората – ето това е, което отличава истинския книжар от обикновения продавач-консултант.

– Какво прави един книжар добър?

– Колкото и банално да звучи, отговорът е само един: любовта... и към книгите, и към хората. Всъщност има още един, не по-малко важен елемент, и това е любопитството – към света около нас, към този, който се крие вътре в нас, и към различните светове, които

можем да открием между две корици, ако се научим да четем правилно, т.е. с непредубеден ум и чисто сърце.

– Споделяла си, че си мечтаеш да напишеш книга – как се разви тази идея?

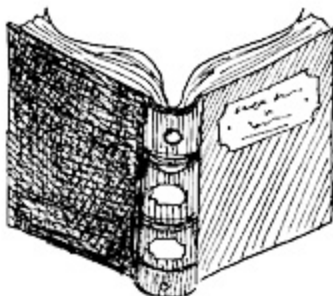
– Още я пиша... Навярно никога няма да я завърша, защото с годините установих, че ролята на читател ме прави напълно щастлива. Всъщност най-хубавото, което бих могла да разкажа в книга, е именно животът, който живея сега. Това е моят роман.

– За какво мечтаеш сега?

– Да отида на пътешествие „Около света за 80 дни“, да се сприятея с „Ловеца на хвърчила“ и да зърна поне веднъж в живота си „Сянката на вятъра“.

– Какво ще пожелаеш на читателите на нашата книга, които искат да станат книжари?

– Да обичат, да четат и да мечтаят. Да не забравят, че животът е за смелите и за тези, които не се страхуват да бъдат себе си. И най-вече да помнят това, че всеки е автор на собствения си живот.

Да бъдеш или не

Станислава Стоянова

Като дете, с блестящи очета, скъсани чорапогащи, семки и бонбонки, дрънкащи в джобовете, всеки е мечтал. Какво ще работи, когато се превърне в голям, уморен възрастен? Аз исках да работя в книжарница – там, където мирише на хартия и мастило, там, където са всичките ми любими приказки и всички герои, на които съм искала да приличам. Не твърдя, че съм била особено умно дете, и ето защо. Обсъждайки работата в книжарница с някои бивши служители, положението определено не е толкова розово, колкото си мислеше момиченцето със стегнатите опашки.

Бивш книжар № 1 – Силвия.

Работила в една от големите вериги книжарници у нас. Първоначално – работа мечта. Силвия напълно забравя за съществуването на човешкия фактор, но обслужването на безбройните клиенти в книжарницата се оказва доста стресиращо за младата студентка. Да работиш на място, където голяма част от нас прекарват неприлично много време в обсъждане на литературни произведения с важен философски тон, е свързано с тежко физическо натоварване. Вдигането на кашони с огромни томове, чието място е на най-високата лавица в книжарницата, се оказва почти непосилно начинание и води до болки в гърба, присъщи по-скоро за осемдесетгодишна старица, отколкото за двадесетгодишно момиче. Тя описва отношението на работодателите си като враждебно и трудно за преглъщане. Всичко това било в комбинация със сравнително нормално работно време, през което не получаваш разрешение за почивка, дори когато клиенти няма. Подарък към болките в гърба са отеклите и болезнени ходила, правещи ходенето почти невъзможно само за няколко дни работа. Но това няма значение. Все пак кой не обича да остарее с няколко години само за един – два дни? Силвия споделя, че любовта ѝ към книгите се оказва по-слаба от инстинкта ѝ за самосъхранение. Напуснала след шест месеца. Смята това за най-правилното решение.

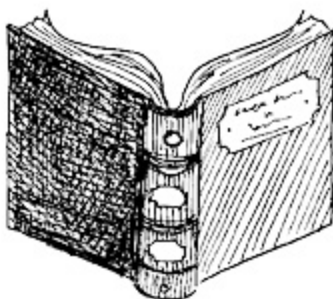
Бивш книжар № 2 – Помоли за анонимност, затова ще го наречем Георги. Всички се казват Георги.

Той споделя своя стряскащо подобен опит от друга голяма книжарска верига. Отеклите крака и болките в гърба бяха добре подплатени при Силвия, но когато физически здрав и способен мъж споделя същото, определено може да те накара да се замислиш. Георги казва, че не можел да се справи с умората и гаденето в стомаха, при мисълта, че трябва да се върне на работа на следващия ден. Тайно използвал една от двете си почивки, за да намери място, където да седне и да разтрие отеклите си крака. Купувал си по-голям номер обувки, за да може да има място където стъпалата му да отичат. Георги се оказва с грешно впечатление за работата в книжарницата. Очаквайки да продава книги, той прекарвал голямата част от работното си време, търсейки детски играчки. Повечето от клиентите влизали в книжарницата не за най-новото заглавие, а за нов конструктор на малкия Алекс, който отчаяно искал да прави космически кораби. Хората, които идвали с цел да купят книга, или знаели какво искат, или имали нужда само да им се посочи лавицата, където се намирали книгите от любимия им автор.

Разглеждайки асортимента на обекта, разочарованието на Георги нараствало с всеки изминал ден. Често се чувствал безполезен и досаден, защото едно от задълженията му било да завързва разговор с клиенти, които в повечето случаи нямали нужда от помощ. От време на време подреждал книги и календари, но най-вече сновял с щъркелова походка из книжарницата и мълчал, тъй като общуването с колеги не било разрешено. Равносметката след първата му заплата била, че умората и леко истеричната управителка не отговаряли на спечелените пари. Напуснал и решил да се преориентира и никога повече да не работи в книжарница.

Удряйки една болезнена черта върху моите детски мечти, работата в книжарница се оказва не толкова приятна, колкото си представях. Двата бивши книжари са единомисленици, че никога повече не биха се върнали на старото си работно място. Нито един от тях не успява да съчетае обучението си в университета с работата, тъй като тя убива желанието им не само за честен труд, но и за живот в общия смисъл на думата. Ще мине малко време, преди да могат да прекратят прага на книжарница отново, но те смятат, че това няма да убие любовта им към

книгите, а по-скоро любовта им към книжарниците. Оказва се, че обстановката, която познавали и обичали, изсмуква много от жизнена им сила и е много по-стресово начинание, отколкото са си представяли. Очевидно работата на книжаря не е за тях двамата. Дали характерите им са несъвместими с професията, или просто работата не е толкова приятна, колкото изглежда, е въпрос на гледна точка. Монетата все пак има две страни, а историите от кухнята не може винаги да завършват с щастлив край. Въпрос на вкус.

Как „големите риби“ не изядоха „малката рибка“

Теодора Василева

Докато стажувах през лятото на 2016 г. в издателство и книжарници „Граμμα“ – Плевен, в мен се събуди едно любопитство – как всъщност тази неголяма фирма се утвърди през годините и продължава да е лидер в книгоиздателския бизнес в цялата област? Отговорът беше прост – когато усетят за този вид бизнес е вроден в лидера, успехът е неимоверен. Затова реших да проведа разговор със собственика на книжарници „Граμμα“ Панайот Първанов, в който той разказва за живота и любовта си към книгите.

Издателство „Граμμα“ е известно със своите самоучители, справочници, учебници, разговорници, туристически справочници и други помагала. Има и две големи собствени книжарници в града, както и Образователен център за чужди езици и компютри.

Панайот Първанов дава началото на фирмата през 1994 г. Първият му издаден самоучител носи името „Гръцки език – самоучител в диалози“. Беше ми интересно – защо точно гръцки? Оказа се, че любовта му към древния език е дългогодишна. Гърция е една от любимите му страни, гръцкият език му се отдавал с лекота по време на следването, а и, цитирам: *Честно казано, навремето, малко преди ти да се родиш*¹, такива самоучители почти не съществуваха, а когато ги имаше, бяха главно на английски. Аз не обичам стандартните неща, малко съм „разчупен“, а и гръцкият ми е слабост. Исках да е различно и ето точно така пробих – с нетипичното.* Именно по този начин, в една чисто приятелска обстановка, Панайот Първанов ми разясни една от причините за началото на своята местна „книжна“ популярност.

– Г-н Първанов, Вие сте бивш военен, а сега се занимавате с книгоиздаване и книгоразпространение. Как успяхте да навлезете в този бизнес?

– Започнах като автор, когато през 1991 г. написах своя „Гръцки език – самоучител в диалози“. Издадох го със съмишленици (*Смее се.*) от Стара Загора, а след това го преиздадох сам. Не съм решавал предварително да се занимавам с книгоиздаване, но като видях успеха на първата си публикация, реших да опитам. В началото на 90-те години имаше много ярка потребност от добро помагало за обучение по гръцки език заради емигрантския поток към Гърция. Книгата се продаваше изключително успешно и това ме вдъхнови да узаконя дейността си, като регистрирам собствено издателство „Граμμα“.

– А книжарниците, на които и аз съм почитателка от дълги години и ще продължавам да бъда такава?

– Благодаря ти за отдадеността толкова време. И двете книжарници реших да са на ключово място в града именно заради младите хора като теб. В Плевен е трудно да се реализира и да остане печеливш подобен вид бизнес – все пак книгоиздаването преди всичко е висок клас бизнес. Затова и първата ни книжарница отвори врати в центъра на града. Създадохме я заедно с моите сътрудници през 2002 г., а година след това открихме и втората. Имахме амбицията да създадем нещо трайно и значимо в културния и духовен живот на града, средище, където почитателите на книгата в Плевен да се чувстват комфортно и в свои води.

– Издаването на книги, учебници и речници е колкото бизнес, толкова и отдаденост, а най-вече любов към книгата. Лесно ли се съчетават двете неща?

– Специфичното при създаването на една книга е, че тя не е чист търговски продукт, а трябва да покрие редица духовни критерии, очаквания и надежди на читателя. А когато става дума за четиво по самообучение, което ще се използва в ежедневието на човека, който пътува, е от изключително значение издателят и авторът в единство да съумеят да обхванат по-широк спектър от тези очаквания. Така че книгоиздаването е бизнес дотолкова, доколкото трябва да се обхване точната пазарна ниша, да се предвиди вярната пазарна цена, да се изгради механизмът за реализация на книгата. И да се спечели, естествено. Дотук обаче свършва бизнесът. Нека напомним, че реализирането на готовия продукт означава и покриване на познавателните очаквания на читателите. Точно в дирижирането и в

балансирането на тези две страни от нашата работа се гарантира и се предполага успехът на книгоиздателската дейност. Но не само в едното, или само в другото, като при други дейности – чисто духовни или чисто комерсиални. Бих казал, че от всички търговски дейности тази изисква най-задълбочено познаване на нагласите и настроенята на потребителите.

– Бих искала да зная лесно ли е – надявам се да е – човек да успее във Вашия бизнес. Какви други качества са необходими освен търговски нюх?

– Конкуренцията в сферата на книгоиздаването, както и в много други сфери, от година на година става все по-непримирима, но тя е нормален съпътстващ фактор в свободни пазарни условия. Както и в останалите сфери на дейност, така и тук конкуренцията е изключителен стимул към усъвършенстване и професионализъм. Мина времето, когато българският издател можеше да си позволи да не се съобразява със стандартите в световното книгоиздаване.

– Освен с книгоиздаване и книгоразпространение, Вие имате и Образователен център за чужди езици и компютърна грамотност. Какво ви подтикна да се занимавате и с този вид дейност?

– Всъщност отговорът на този въпрос ще се припокрие с този за създаването на книжарниците. Първите езици, с които „обогатих“ по-обширно плевенчанина, бяха именно гръцкият и италианският, защото по времето, когато бях на твоите години, това бяха езиците, които изучавах в университета. Носят огромна история в себе си, а и са част от мен. След тях въведох английския и немския, разбира се. Искан да превърна „Грама“ в основен източник както на езиково обучение, така и на книгоразпространение. Именно това е причината, поради която се захванах с този „даскалски“ бизнес.

– През последните няколко години в града се появиха представители на най-популярните книгоразпространителни фирми като „Сиела“ и „Хеликон“. Това отрази ли се на Вашия бизнес, или пък напротив, не оказва никакво влияние?

– Подвеждащ въпрос – и да, и не. Ние се превърнахме в лидер в сфери, в които другите фирми нямат особено понятие как се случват нещата. Разбира се, жителите на града вече имат по-голям избор относно местата, от които купуват желаните от тях четива, и в това

няма нищо лошо. Даже напротив – ако не съществува конкуренция, едва ли ще разберем сладкия вкус на успеха.

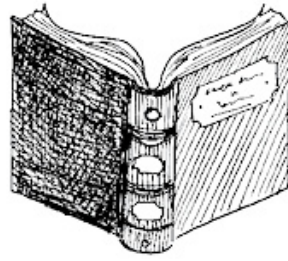
– И един последен въпрос, за да се запознаем с човека Панайот Първанов, след като обърнахме достатъчно внимание на неговата бизнес страна. Какво обичате Вие всъщност? Любими места, хобита? Знам, че тенисът е едно от тях. Ще се радвам да ми разкажете малко повече за себе си.

– О, да, тенисът е огромна част от моя живот и мой любим спорт. Член съм на тенис клуба в нашия град от повече от 10 години и имам, по неофициална статистика, най-много часове, изиграни на корта сред аматьорите. Страхотен начин за разпускане от напрежението. Освен тениса другото ми любимо занимание са ските, а от няколко години и уиндсърфингът. Обичам и да пътувам, обичам Гърция. Имам една скромна вила там, в която прекарвам голяма част от летния си отпуск. Обичам семейството си. Без неговата подкрепа наистина нямаше да стигна дотук. Е, може би щях, но успехът винаги е по-сладък, когато е споделен с любими хора. Това съм аз всъщност – авантюрист, луда глава, що се отнася до свободното ми време. Силно се надявам – и добър човек.

– Благодаря ви за отделеното време и за търпението, с което подходихте към моя първи опит за интервю. Беше повече от удоволствие да се запозная отблизо с работата и ежедневието ви. Бих казала, че сте страхотен пример за подражание.

– Благодаря и аз за милите думи. Отдавна не бях давал интервю и със страхотен ентузиазъм приех поканата ти. Хареса ми и нестандартната специалност, която си избрала да изучаваш. Ти си първият човек, който ми казва, че учи книгоиздаване. Сигурен съм, че ще обикнеш сферата, в която си избрала да се развиваш.

Наистина се надявам да се влюбя в бъдещото си поприще, защото подобни личности ме вдъхновяват. Не като бизнес поведение или нюх, а просто като хора. Книгоиздаването не е само източник на пари, то е любов към книгата, към най-старото средство за масова информация. А когато един човек обича това, което върши всекидневно, той е влюбен в живота.

1* Авторката на текста е родена през 1995 г. – Б. р.

Библио.бг

Ренета Ангелова

Мая Манчева е учила икономика и маркетинг. Работила е няколко години в маркетинговия отдел на книжарница „Пингвините“. Тогава е бил първият ѝ досег до книгите, който ѝ помага да навлезе в бизнеса, както и да се запознае с доста издатели. Това е плюс за платформата „Библио.бг“ – издателите се решават да издадат книги в електронен формат, защото се доверяват на Мая. Въпреки че повечето от тях са все още консервативни и не приемат сравнително новия за времето си формат, се намират и издатели, които решават да предложат на клиентите иновацията.

Сайтът „Библио.бг“ функционира от 2011 г. Началната идея е била да се занимава само с продажба на електронни книги. Дотогава в България няма друга такава платформа. До 2011 г. повечето български издатели не са запознати с издаването на електронен формат на дадено издание, следователно основателите на сайта правят голяма инвестиция не само за самата платформа, а и за обучение на издателите, повечето от които са с остарели разбирания и не се интересуват много от новостите. За стартирането на сайта са били нужни минимум 40 – 50 книги. Първите издателства, които започват работа с „Библио.бг“ са „Колибри“, „Труд“ и „Ентусиаст“. По-късно започва добро сътрудничество и с издателство „Егмонт България“. Два пъти се провежда платена конференция за издателите, свързана с новите технологии и всичко ново за дигиталното издаване, с цел обучение. Интересно е, че много от издателите я посещават и проявяват интерес, но после не издават книгите си в електронен вариант. Отначало дори е предлагано на издателите да им се изготви книгата в електронен вид безплатно, само и само да я има налична в такъв формат. Следващият етап е обучение на потребителите. Той е доста продължителен – трае около 3 – 4 години, защото до 2011 г. повечето българи не знаят как се четат електронни книги. Мая споделя, че обучавали клиентите си как се купуват и ползват е-книгите.

Основното предимство на електронните издания е, че те са по-евтини от печатните.

Потребителите на сайта имат собствена библиотека, където се съхранява всяка закупена от тях книга. Това значи, че файлът може да се изтегли винаги, дори и ако е изтрит от четеца на клиента. Сериозен проблем е, че няма разнообразие от електронни издания. Издателите дават стари книги на около 4 – 5 години с идеята, че първо трябва да пробват дали ще потръгне продажбата на електронното издание, след което да предоставят още заглавия. Това обаче може би не е най-доброто решение, тъй като повечето потребители са прочели старите книги и търсят нови, тоест продажбата на по-стари издания не върви много добре. „Колибри“ е издателство, което предоставя новите си заглавия на „Библио.бг“.

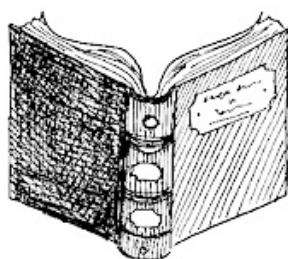
Някои издатели се въздържат от това да издават книгата си в електронен формат, защото се притесняват от пиратство. Също така, ако пиратски екземпляр на дадено заглавие е разпространен, издателите не предоставят книгата в електронен формат. Те мислят, че никой не би си я купил, ако я има безплатно. Това не е така, защото има съвестни хора, които предпочитат да си я купят, има и потребители на сайта „Библио.бг“, които първо проверяват там и си я купуват, ако е налична, а има и много българи в чужбина, които нямат възможност да я изтеглят безплатно.

След електронните книги сайтът започва да предлага и над 10 електронни списания, при това е единственият, който дава възможност и за годишен абонамент. С това клиентите са много улеснени, защото не трябва да си купуват всеки брой, а получават имейл, че новият брой е в тяхната електронна библиотека, каквато има всеки потребител в сайта. Там се съхраняват всички закупени книги и списания.

За да има повече заглавия налични в електронен формат, се работи и директно с авторите. От известно време обаче не съдействат на всеки автор, защото нямат ресурса да бъдат и издатели. Затова изискват адекватен текст и нормална корица. Авторите, които искат да публикуват само в електронен формат, обикновено нямат средства за печатно издание. Това ще мотивира хората, интересуващи се от дадения автор, да купят електронния вариант.

„Библио.бг“ се позиционира след „Хеликон“ по търговия с електронни книги. Разликата е, че „Библио.бг“ е специализирана платформа за продажба на електронни издания, докато при „Хеликон“ това е добавена услуга. Една от хубавите черти на платформата е, че там се публикуват по-големи откъси, защото от една страница не става съвсем ясно за какво се разказва в книгата. Кориците са с висока резолюция, защото те са лицето на книгата.

Статистика показва, че българи от всяко кътче на света купуват електронни книги от „Библио.бг“. Има лоялни клиенти, които купуват от основаването на сайта до днес. Около 26 000 са регистрираните потребители на сайта. Електронните книги са около 2000, а наличните броеве на електронните списания – 1000. Друга интересна стратегия са промоциите, които се позиционират обикновено на първа страница, за да привлекат вниманието на потребителите.

Площад „Славейков“

Станимира Въртева

През 1879 г. Петко Славейков се премества да живее в столицата заедно със семейството си и купува къща, разположена на един от ъглите на площада, който по-късно ще носи негово име. През годините площадът запазва характера си на оживен обществен, търговски и културен център. Постепенно се превръща и в пешеходно пространство. През 1998 г. са направени промени – поставени са нови и по-малко на брой сергии, фонтан, както и скулптура на Петко и Пенчо Славейкови, изработена от Георги Чапкънов. Днес фонтанът не работи поради трагичния инцидент, довел до смъртта на мъж вследствие на токов удар. На самия площад и в района около него има много магазини и заведения, а поради сергиите с книги е наричан „Книжният пазар“. На „Славейков“ се намира и Столичната библиотека.

През 2008 г. новината „Махат сергиите с книги от „Славейков“!“ предизвика бурни реакции не само у продавачите на книги. Подписката в подкрепа на книготърговците успява да събере над 1000 поддръжници. Онези, за които продажбата на стари книги е средство за препитание, се противопоставят дори на възможността за облагородяване и осъвременяване на площада. Идеята на архитектурната комисия на Столичната община е да се предложи нов облик на площада, за да придобие по-модерен и европейски вид. Въпреки уточнението, че не е ставало дума за цялостно закриване и реформата би засегнала само четири навеса, казусът предизвиква бурни реакции.

Относно функцията, която трябва да изпълнява площадът, търговците, купувачите и случайните минувачи споделят едно мнение – той не трябва да се променя, защото, когато търсят книга, идват именно на „Славейков“. Според арх. Георги Станишев тези „стихийни пазари“ носят интелектуален характер – фактор, който придава на столицата ни уникалност: *Аз по-скоро бих култивирал тази*

функция, бих я оформил, но в никакъв случай не бих премахнал стихийните сергии. Това е въпрос на традиции, които градът създава. Идеята за този колорит на площада обаче не се споделя от всички. Бившият главен архитект на София Петър Диков твърдо застава зад преустройството: *Моето мнение е, че той [площадът] трябва да се реформира и да добие по-европейски вид, а не като сега – на нищо не прилича. Като мине човек през пазара, нито масите са естетически добре изглеждащи, нито търговците имат условия за съхранение на книгите вечер, а ги прибират по кашони.* Според други архитекти основен проблем на градското пространство е липсата на места за срещи и разговори. Те отчитат сантименталната роля на площад „Славейков“ и отстояват мнението, че той трябва да запази функциите си, но да поеме и първоначалното си предназначение на място за срещи и обществени събития.

От друга страна, на „Славейков“ могат да ви се случат куп неща – да слушате градски песни в изпълнение на акордеони и кларинети, да си купите лалета от възрастните жени до светофарите, да ядете печени кестени, да избирате мартеници, да си четете книга на пейките пред Столичната библиотека, да пазарувате от близките бутици и какво ли още не.

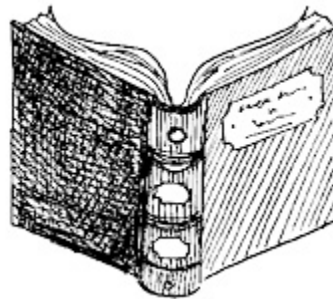
Дискусиите за бъдещето на площада не спират. Вече стана ясно, че пазарът за книги на „Славейков“ ще съществува само в някои дни от седмицата, като се уточнява кои да бъдат те. Промяната ще е част от цялостно преустройство на ул. „Граф Игнатиев“, което ще започне през лятото на 2017 г. Заради него пазарът ще бъде премахнат за около една година.

По времето на първите слухове относно бъдещето на площада около 2008 – 2009 г. започва своята работа като книжар и Румен Нинов. В момента той е търговски директор на една от най-големите вериги книжарници в страната – „Ориндж“, но неговият път започва именно на „Славейков“. Завършва славянска филология, но решава да влезе в бизнеса с книги. Търси си работа в „Буктрейдинг“ и „Хеликон“, но без успех. Непосредствено след това се свързва със свой познат и започва да работи на площада, където остава повече от година. Споделя, че работата там му е била приятна, защото е попаднал в колегиална среда. С изключение на метеорологичните условия, разбира се, особено при смяна на сезоните.

Масите на площада са били разделени тематично, като са били изложени само част от книгите. Останалите се съхранявали в склад, който се е намирал на недалечно разстояние. Споделя, че е знаел заглавията на книгите, с които е разполагала сергията му. Когато идвали клиенти със запитване за книга, която в момента нямал, Румен Нинов знаел към кого от своите колеги да се обърне, за да я осигури. И добавя, че е по-важно читателят да си тръгне доволен от „Славейков“, не е важно кой ще му продаде книгата. Въпреки трудностите, които са били част от работата, никога не е мислил да се откаже от тази професия. След малко повече от година започва работата си във веригата книжарници, където работи и до днес. Твърди, че макар на пазара да са конкуренти, с голяма част от издателите много си помагат – както е било и на площад „Славейков“, откъдето част от тях са започнали своята кариера. С тъга споделя, че в момента „Славейков“ не е на нивото, на което е бил тогава, но вярва, че площадът ще продължи да бъде нещо като книжна борса.

Източници

- Петко Славейков (площад в София) // Уикипедия, Свободната енциклопедия. [онлайн]. Достъпно на: <https://bg.wikipedia.org/wiki/>
- Петър Диков: Ще се разширят с по-малко от метър двете платна и северното, и южното между площад „Орлов мост“ и ул. „Граф Игнатиев“: интервю. // Информационна агенция „Фокус“, 10.03.2015 [онлайн]. Достъпно на: <http://m.focus-news.net>

Книжарници „Сиела“

Златомира Пехливанова

Първата книжарска верига, която влиза в голям търговски център, е „Сиела“. Идеята идва от един от създателите на колектива на книжарниците, който много пътувал и видял това явление в чужбина. Рискът бил поет и през юни 2006 г. отваря врати книжарница „Сиела“ в мола на бул. „Александър Стамболийски“ в София.

След това е открита книжарница „Сиела Букс & Мюзик“ в „Парк Мол“, Стара Загора, и така до лятото на 2016 г., когато отваря врати най-новата книжарница „Сиела“ на бул. „Витоша“ в София.

И така, общият брой на книжарниците вече е 17. Освен в София и Стара Загора обекти на „Сиела“ има още в Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Плевен и Велико Търново. Фирмата поддържа верига от специализирани юридически книжарници в най-големите български градове. „Сиела“ е и официален партньор на веригата „Пъблик Уърлд“.

Предлаганите артикули далеч не са само книги. На рафтовете има разнообразие от аудиодискове, детски играчки, подаръчни и канцеларски стоки. Някои клиенти влизат специално, за да си купят диск с музика. Понякога се правят премиери на нови музикални албуми. Има и клиенти, които търсят детски играчки, разнообразието от които е голямо.

Едно от нещата, на които най-много залага „Сиела“, е достъпното ценово равнище за всички видове потребители. Промоционални намаления на цените се правят обикновено на празници като 24 май и 1 ноември, или в навечерието на коледните празници. В днешно време не всеки винаги има възможност да си купи книги и затова към промоциите има огромен интерес. Предлага се и възможност да се запази книга срещу капаро, или да се поръча заглавие, което не е налично в момента.

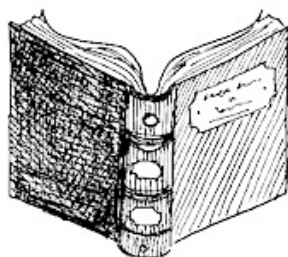
Дейността на фирмата включва и търговия в интернет книжарници. Предлагат и електронни книги, които по правило са по-евтини от печатните. И това е една от причините приходите от електронните

издания да не са големи. „Сиела“ твърдят, че интересът към електронните книги е най-вече сред младите хора, които много бързо и лесно се справят с новите технологии. Предимно те купуват електронни книги, като използват четящите си устройства или таблетите си, докато човек на 40 – 50 години по-трудно би се справил с изтеглянето на файла. Разпространението на електронни издания в България е много по-трудно отколкото в чужбина поради наличието на сайтове, които абсолютно безплатно предлагат голям асортимент от заглавия.

Бъдещите планове на многобройния млад колектив на „Сиела“ са свързани с развитието в областта на интернет търговията и продажбата на електронни книги.

Книготърговската мрежа „Сиела“ предлага повече книги за възрастни, отколкото за деца. Типичен за фирмата е асортиментът от юридическа и справочна литература.

Залагайки предимно на моловете, „Сиела“ се различава от останалите книготърговски вериги. С достъпни цени, с голямо разнообразие от артикули и с добро обслужване в „Сиела“ знаят как да привлекат и задържат клиентите си. Книжарниците често организират премиери на книги, детски четения, раздаване на автографи и най-различни други събития. В „Сиела“ има за всекиго по нещо!

В търсене на любимата книжарница

Изабел Леонова

Началото

Всичко започва преди 3 години като спонтанна идея. Вдъхновени от романа „Книжарничката на острова“ от Габриел Зевин, Стефка Ангелова и екипът на ИК „Кръгзор“ решават да направят конкурс, посветен на книжарниците и професията на книжаря. За идеята си от издателството споделят: *Това е конкурс за специалното отношение на истинските книжари към техните клиенти и за специалното отношение на хората към книжарниците и книжарите.* Чрез тази инициатива любителите на книгите могат да изразят своята благодарност и уважение към своите любими книжарници и книжарите, работещи в тях.

Гласуването

Всеки може да даде гласа си за своята любима книжарница на сайта www.lubimaknjarnica.com. Конкурсът е организиран от сдружение „Всичко за книгите“. На интернет страницата на сдружението могат да се намерят актуални новини за надпреварата, както и самата анкета за гласуване. Освен задължителните полета, които гласуващите трябва да попълнят, те могат да оценят по скалата от 1 до 5 доколко са важни критерии като обслужване, асортимент, поддръждане, атмосфера и бонуси за клиентите. Интересното е, че не се наблюдава преобладаващ критерий, което показва колко различни са потребностите на клиентите и колко важно е да се работи по задоволяването на всяка една от тях. След като гласуващият попълни необходимите данни, може да премине към търсене на своята книжарница в предложени списък. В случай че не я открие, той има възможност сам да я добави и по този начин да я включи в конкурса. След това от екипа на „Моята любима книжарница“ проверяват дали добавеният обект отговаря на условията за участие. А какви са те?

В състезанието може да се включи всяка „физическа“ книжарница (конкурсът не е предназначен за онлайн книжарници), която, разбира се, е действаща и нейният асортимент се състои главно от книги, а не от канцеларски материали. В малките населени места е по-трудно да съществуват книготърговски обекти, в които основната стока са книгите, но организаторите споделят, че са правили изключения, за да може и те да вземат участие в инициативата.

В класацията могат да участват както книжарници от големи търговски вериги, така и малки и независими. Всеки обект от големите вериги се състезава отделно от останалите представители на съответната търговска марка, тъй като е уникален по свой начин.

Наградите

При предишните две издания на конкурса, книжарницата, събрала най-много гласове, получава приза „Любима книжарница на България“, а човек от екипа на победителя заминава за уикенд в европейска столица, където посещава книжарница и може да обмени опит с колеги от бранша в конкретната страна. Гласуването по градове дава възможност за получаване на още един приз – любима книжарница на съответния град (в който трябва да има повече от една книжарница). Предвидени са награди и за някои късметлии от гласувалите.

Победителите

Гласуването за първия конкурс „Моята любима книжарница“ продължава точно два месеца. Стартира на 2 октомври и завършва на 2 декември 2014 г. Отчетени са над 8 хиляди валидни гласа. Призът печели Книжен център „Гринуич“ в София.

След успеха на първото издание става ясно, че конкурсът трябва да се превърне в ежегодна традиция за книготърговския бранш.

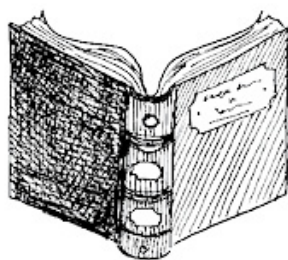
Гласуването за 2015 г. продължава почти месец. Книжарниците в списъка са 181, с 10 повече от предходната година. Над 9 хиляди души гласуват за своите фаворити. Наградата отново отива при „Гринуич“, следват „Вияна“ в Ловеч и „Приятели“ във Враца.

Победителят за 2016 г. за първи път е обект извън столицата. Това е книжарница „Приятели“ във Враца. На второ място остава победителят от предходните издания – „Гринуич“, а на трето – книжарница „Елефант“ в София. Екипът на „Приятели“ получава

тридневен пътуване до Белград, включващо посещение на Белградския международен панаир на книгата за 2017 г. През 2016 г. в конкурса са се включили 168 книжарници. Гласували са над 10 хиляди души, което показва нарастващия интерес към инициативата.

Мирена Димитрова от ИК „Кръгозор“ споделя, че получават чудесни отзиви за конкурса. Чрез него се създава и добра обратна връзка. Броят на хората, които подкрепят своите любими книжарници, не само не намалява, но и се увеличава. Конкурсът придобива все по-голяма популярност. Това доказва, че появата му е била необходима и навременна както за бизнеса, така и за всички хора, които просто обичат книгите и четенето. Инициатива задвижва мотора на съревнованието между книжарниците и вероятно спомага за по-доброто им функциониране, насочва погледите към нови перспективи за развитие. Това лесно може да бъде доловено от клиентите. Ясно е, че ползите са за всички.

Самото гласуване и надпреварата не могат да се мерят с атрактивността на политическите избори, но са важни по своему за тези, които се интересуват от книги. От една спонтанна и на пръв поглед сурова идея „Моята любима книжарница“ се превръща в единствения национален конкурс, посветен на книжарниците и хората, свързали живота си с книгите в тях.

И сам книжарят е книжар

Ако я няма, ще я намерим

Зорница Петрова

Бул. „Васил Левски“ № 59. Ако живеете в София, този адрес ще ви отведе до една малка, уютна книжарница, която със сигурност ще ви заинтригува. Но ако нямате възможност да я посетите, в следващите редове ви предлагам една виртуална разходка до това емблематично място с мирис на книги, нотка тютюнев дим и лек фон от класическа музика.

„Нисим“ не прилича на повечето книжарници, които днес се посещават масово. В нея няма да намерите тетрадки, химикали и други канцеларски материали. Тук няма да си купите кафе и френски кроасан, защото снек барът липсва. Всички онези маркетингови удобства, които сме свикнали да ни бъдат предоставяни в съвременните книжарници, тук отсъстват. Но не бързайте да осъждате и да клатите глава неодобрително, защото „Нисим“ предлага точно онова, което читателят търси, и му спестява времето, изгубено в лутане. Книги. Книги по рафтовете, стигащи чак до тавана, книги върху иначе удобното и меко кресло, книги, грижливо подредени на витрината, и още няколко купчини в очакване да им бъде намерено място.

За тях – книгите, за техния дом – книжарницата, и онова, което го прави толкова специален, разговарям със собственичката на книжарница „Нисим“. Един от най-добрите преводачи от френски и италиански език – Бояна Петрова*¹.

– Госпожо Петрова, разкажете ми малко повече за книжарницата. Кога я създадохте, какво Ви подтикна да го направите, защо носи това име?

– Имах късмет да израсна в едно наистина хубаво семейство. Цял живот съм била сред книгите. Създаването на книжарницата дойде някак естествено. Имахме малко магазинче, което впоследствие се превърна в дом на книжарницата. Отворих я през 2000 г. и носи името на дядо ми – Нисим (*Посочва негов портрет на една от стените*).

Ето го там, гледа ме.

(Смее се.)

В този момент отново се сетих, че Бояна Петрова е дъщеря на големия творец Валери Петров. Преприказвам към следващия си въпрос.

– Откъде взимате книгите, които са в книжарницата?

– Част от книгите поръчваме от чужбина, главно от „Амазон“. Става бързо и лесно. Много хора идват и си поръчват при нас. Търсят главно специализирани книги, тъй като голяма част от тях не са преведени, а и ги няма на нашия пазар. Освен това има и хора, които търсят стари книги. Все приятели на книжарницата

– Как решавате кои книги да преведете? И като цяло – какви заглавия могат да се открият в книжарницата?

– В книжарницата няма случайни книги. Опитваме се да подбирате всичко, което предлагаме. Избягваме да взимаме това, което е „модерно“ и „нашумяло“ в момента, залагаме на качеството. За да превода книга и тя да намери място тук, има няколко стъпки, които следвам. Обръщам внимание на автора, на заглавието, на темата. Разбира се, не на последно място, за избора допринасят и усетът за самата книга, и опитът.

Тук е мястото да спомена, че една от книгите, преведени от Бояна Петрова, е „Животът. Начин на употреба“ на френския писател и режисьор Жорж Перек. Оказва се, че първият превод на тази книга на чужд език е именно нейният.

– В днешно време се забелязва тенденция за писане на поезия, сякаш стана модерно. Какво място заема тя във Вашата книжарница?

– Поезията общо взето е самиздат. Плащаш, за да се издадеш. И все пак толкова е мило, че хората все още пишат поезия, че нещо ги вълнува, нещо ги тресе.

Хубаво е, когато човек се опитва и отделя време да пише. На хората им се иска да се изкажат, да споделят какво ги вълнува. Затова и не мога да отказвам. Взимам по няколко бройки и купчината расте ли, расте. Пък и самата книжка е трудна за намиране, тъй като повечето са тънички и нямат гръбче. Трудно е – много се трупа, малко се купува. Разбира се, има и попадения, които по-големите издателства успяват да

уловят и, така да се каже, ги издават „официално“. Все пак ние се гордеем, че при нас вероятно има най-много поезия. Тук ѝ е мястото.

– **Девизът на книжарницата е „Ако я няма, ще я намерим“. Има ли книга, която не сте успели да намерите?**

– О, разбира се. *(Смее се.)* Стараем се да намираме всичко, което хората търсят, но понякога не се получава. Някои книги не знам как сме успявали да намерим. Вероятно ако ни се наложи да ги търсим повторно, може и да не успеем. Но пък е страшно удоволствие, когато ги открием.

Помня как едно момче търсеше дадена книга и накрая, когато му казахме, че сме я намерили, то изскочи навън, затича се и прегърна приятелката си.

Уникално чувство е това, радост е.

– **Ако трябва да опишете професията си, как бихте го направили? Какво място е книжарницата за Вас?**

– Професията ни е много хубава! Живеем сред книгите, срещаме хора, които ги обичат. Само колко разговори, какъв обмен на мисли и разкази е имало... Тук е място за говорене, а не просто за книготърговия от типа „дай ми парите, ето ти книгата“. Много е хубава картинката, когато хората се струпат пред витрината! А ние тук, вътре, тайничко ги следим какво правят и им се радваме. Иначе всеки вторник следобед в книжарницата пристигат нови книги. Дъщеря ми е главният снабдител, тя също работи тук.

В разговора се включи и продавачът в книжарницата, който досега подреждаше витрината и грижливо поставяше най-новите заглавия на показ.

– Могат да се напишат книги по случките, на които книжарницата е ставала свидетел. Само да имах фотоапарат в точния момент, когато хората се събират пред книжарницата... какви снимки щяха да станат!
– ентузиазирано споделя той.

– Извикайте им да се върнат и да повторят сцената – се пошегувах аз, след което и тримата се съгласихме, че автентичността ще се изгуби. Може би някои моменти е по-добре просто да бъдат изживяни и да останат запечатани само в паметта.

– **Какво според Вас е бъдещето на книгата?**

– Малко ни притеснява фактът, че електронната книга измества хартиената. От друга страна пък, все още има хора, които предпочитат да държат хартиена книга на нощното си шкафче. Мирисът и допирът на хартия не могат да се заменят. Въпреки че имаме сайт, в който предлагаме и онлайн закупуване на книги, тук, на място, се осъществяват повечето продажби.

Книжарница „Нисим“ е номинирана няколко пъти в конкурса за националната награда „Христо Г. Данов“. Грабва статуетката през 2004 г. в категория „Книгоразпространение“. Освен това вече три години, откакто съществува конкурсът „Моята любима книжарница“, тя намира място сред първите пет. През 2014 г. завоюва престижното второ място.

В края на разговора ни звънчето над вратата напомни за себе си и към нас се присъедини дъщерята на Бояна Петрова. Реших да не прекъсвам семейната среща, пък и вече бях научила много повече от това, за което бях дошла. Благодарих любезно за разговора, хвърлих още няколко продължителни погледа на заобикалящите ме книги, и излязох. А зад мен класическата музика продължаваше да звучи все така – достатъчно силно, за да те накара да се заслушаш, и достатъчно дискретно, за да можеш да чуеш мислите си и да почетеш.

„Нисим“ наистина не прилича на масово посещаваните книжарници. В нея ще се почувствате, сякаш сте си у дома, седнали на мекото кресло, потънали из редовете на поредната книга. Почти като в неделен следобед – само ваш, много любим и дългоочакван. Посещенията в книжарница „Нисим“ неусетно могат да се превърнат в ритуал, но не заради удобния фотьойл, а защото там ще намерите книги. Защото, както Бояна Петрова ми каза, *книжарницата е за книги.*

1* *In memoriam* – Бояна Петрова прие поканата за разговор въпреки тежкото си заболяване, което я покоси, докато книгата се подготвяше за печат.

Книжарничка в центъра на Варна

Стела Николова

В уличка в централната част на Варна, между няколко високи блока, се намира малка книжарница, собственост на Александрина Николова.

Тази година Александрина ще навърши 50 години, но още от малка мечтае да има собствено издателство. Родителите ѝ са против това дъщеря им да се занимава с книги, но въпреки това тя не се отказва от желанията си. Още докато следва българска филология в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ Александрина започва работа в една от най-големите вериги книжарници във Варна. През септември 1987 г., скоро след като завършва образованието си, отваря собствена книжарница. За жалост, не осъществява мечтата си да има собствено издателство, но книжарницата ѝ става една от най-предпочитаните в морската ни столица.

Александрина е единственият човек, който работи в книжарницата. Познава вкуса на по-голямата част от клиентите си и винаги е готова да помага при избора на точната книга. Всеки, който прекрачи прага на книжарничката, има възможност да се потопи в света на книгите, като се настани удобно с чаша кафе или чай. Сред най-редовните ѝ клиенти са малчуганите, които всяка седмица посещават книжарницата, за да се наслаждават на приказките, които Александрина им чете. Всеки четвъртък тя превръща книжарницата в читалня, където всички посетители се нареждат в кръг около нея и слушат с интерес приказките, които е подготвила.

Въпреки усилията, които Александрина полага, книжарницата не може да се издържа само от продажба на книги и затова тя е принудена да продава канцеларски материали, детски играчки и други. Според нея причината за това не е липсата на четящи хора. Споделя, че голяма част от клиентите ѝ предпочитат книгите в електронен вариант, а

останалите нямат финансовата възможност да купуват всички желани от тях четива.

Всеки, който има желание да посети това вълшебно място, съхранило духа на миналия век, има възможност да го направи по всяко време. Ако не сте от Варна, може да попитате когото и да е за малката книжарница на Александрина. Ще бъдете любезно упътени до тази на пръв поглед обикновена книжарница, където неусетно ти се приисква да прекарваш по-голямата част от деня си.

Книжен ъгъл

Стефани Йорданова

В нашата столица има най-различни книжарници, но една от тях се отличава от другите въпреки малките си размери. В едно ъгълче на жилищен блок на ул. „Оборище“, се крие малка книжарница с големи възможности и с подobaващо име „Книжен ъгъл“. В конкурса „Моята любима книжарница“ за 2016 г. тя е на четвърто място в София и на пето за страната.

Собственичка на книжарницата е Мая Чанкова. От 2005 г. тя се грижи за тази „дядова ръкавичка“, изпълнена с книги. Мая завършва журналистика в СУ „Св. Климент Охридски“. През годините се занимава с реклама, води рубрики за нови книги в сп. „Жената днес“ и в „Труд“. Работила е също и в няколко издателства, а в последните години, преди да сбъдне „мечтата“ си, както тя нарича „Книжен ъгъл“, работи в книжарница „Труд“.

В интервю за „Зебра.бг“ Мая Чанкова разказва как успява да осъществи този проект:

Като всички хубави неща – по стечение на благоприятни случайности. Мечтаех си в неопределено време и място да имам своя книжарница, в която да прилагам наученото и да не повтарям чужди грешки. В началото на 2005 г. трябваше да изляза в отпуск, защото се бяха натрупали много неизползвани почивни дни от предишни години и по този начин ми се отвори прозорец да събера мислите си. В същата седмица се появи възможност за скромно начално финансиране. Мъжът ми откри странно, малко и очарователно помещение, което се предлагаше за приемлив наем. Последваха серия бързи приятелски услуги: за измисляне на името, за проект и реализация на рафтовете, за рекламни материали и зареждане с книги, един подарен компютър. Докато се усетим, на 24 април вече посрещяхме първите клиенти.

„Книжен ъгъл“ е резултатът от дългогодишна и много голяма любов към книгите. Освен Мая в развитието и поддържането на малката

квартална книжарница участва цялото ѝ семейство. Съпругът ѝ, Гриша Атанасов, е преподавател във Факултета по журналистика и масова комуникация към СУ „Св. Климент Охридски“ и поддържа блог за активно общуване с читателите, в който дава възможност за изява и на студентите си. По нейни думи именно той я е подтикнал към работата с книгите. А интериорът и разнообразната украса в книжарницата са дело на двете им дъщери.

За първи път отидох в книжарницата в студен октомврийски ден. По улиците беше празно и спокойно, и бях с нагласата, че ще имаме достатъчно време да разговаряме, необезпокоявани от клиенти. В действителност обаче не беше съвсем така. Когато влязох, нямаше никого освен Мая, която в първия момент не успях да забележа сред многото книги. Запознахме се и седнах да поговорим, но още на втория въпрос вратата се отвори и влезе едно момиченце, което търсеше коректор. Между двете започна непринуден разговор, детето не просто търсеше нещо – беше дошло при приятел.

Докато Мая помагаше на малката си клиентка, вратата отново се отвори. Влезе жена, която беше помолила да ѝ намерят дадена книга и искаше да разбере дали е пристигнала. След нея последваха още и още хора. Някои минаваха само да поздравят, други да поискат съвет, трети да си купят нещо. С радост установих, че това не е просто книжарница, а приятно място за тези хора. Сред всички книги, събрани в тази малка кутийка, Мая с усмивка посрещаше всеки и обръщаше специално внимание и на малки, и на големи.

Очевидно успешното развитие на книжарницата се дължи както на любовта и отдадеността към книгите, на взаимната подкрепа в едно семейство, така и на вниманието, което всеки посетител получава. С течение на годините „Книжен ъгъл“ е спечелила доверието на много редовни читатели. Една от причините за това е, че Мая угажда на всеки клиент и ако това, което търси, не е налично в момента, тя ще го намери и достави в книжарницата.

Заговорихме и за намаляващия интерес към четенето у децата. Мая наистина се стреми да привлече вниманието им към книгите. Според нея, ако не отгледаш малък читател, няма как да имаш голям след това. Това е и една от причините, поради които мъниците са нейните любими клиенти, и тя отделя много време да ги опознае, да разбере

интересите им и да ги изкушава с подходящите книги. Понякога среща неодобрението на родителите, които често подценяват децата си и мислят, че предложената книга все още не е за тях.

През последните години нагласата към четенето доста се промени. Ако преди години то се приемало за самотно занимание, и като си помислят за книги, децата си представят очилаткото, който не излиза никъде и няма приятели, днес вече е модерно да се чете – споделя Мая. – Все пак книгите, освен друг свят, в който ни въвличат, са и предпоставка за социални контакти. Често се случва в „Книжен ъгъл“ да влизат хора, които търсят заглавие, препоръчано им от техни приятели, или нещо, което са видели в ръцете на някого.

„Книжен ъгъл“ се радва на дългогодишен успех, изграден на взаимно доверие между купувач и продавач. За семейството на малката книжарница това не е просто бизнес, а призвание. Навярно затова към края на разговора ни Мая признава: *Каквото и да правехме, все стигахме до книгите.*

Гнездо за духовен отдих

Магдалена Стоянова

Сряда следобед. Късноесенен, дъждовен ден в края на ноември. Предварително съм проучила в „Гугъл“ къде точно трябва да стигна, но чувството ми за ориентация ме предава и аз отчаяно се опитвам да открия в коя малка софийска уличка се е скрила ателие-книжарница „Къща за птици“. Докато вървя, изведнъж ми хрумва да попитам случайно минаващ покрай мен дядо: *Извинете, знаете ли къде се намира книжарница „Къща за птици“?* А той с блага усмивка ми отвърща: *Тука няма магазин за птици. Папагалче ли ще си купуваш, момиче?* Усмиввам се и уточнявам: *Не, аз търся ателие-книжарница, казва се „Къща за птици“.* А дядото, кимвайки разбиращо, ми отвърща: *А, за книжарницата ли питаш? Тя е направо и после вляво.* Поемайки в правилната посока, се озовавам точно пред дълго търсеното ателие-книжарница. На вратата ме посрещат две усмихнати и приветливи дами – Ани и Рали. Още с влизането, ми предлагат чаша топъл чай и ароматно кафе. Любезно ме канят да се настаня на едно от диванчетата и започваме сладко-сладко да си приказваме.

Атмосферата е предразполагаща, чувствам се като у дома си с чаша кафе в ръка, настанена удобно, заобиколена от рафтове, пълни с книги, множество ръчно изработени пъстроцветни картички и други предмети. Вероятно са изминали не повече от 5 минути от пристигането ми, когато в книжарничката влиза възрастна жена. От поздрава на книжарките веднага се досещам, че отношенията им са много повече от формални. Запознават ме с баба Николинка, а тя с детско оживление бърза да ми сподели колко често идва тук и колко са мили Ани и Рали. След като бабата си тръгва, нетърпеливо задавам своите въпроси за всичко, свързано с работа им в „Къща за птици“. И не мисли, драги читателю, че това беше типичното интервю с въпроси и отговори. Дори аз самата за миг забравям, че съм там в ролята на интервюиращ. Всичко в ателието – от най-дребния детайл до отношението на книжарките към посетителите – те кара да се чувстваш като дългоочакван гост в дома на ренесансов библиотекар.

Рали ми споделя, че е завършила българска филология и работи в ателие-книжарницата от самото ѝ създаване. Разбирам, че мястото съществува в сегашния си вид от 2012 г., отворено е точно на Благовещение (25 март), а преди това е било православна книжарница. Рали с ентузиазъм разказва как се е зародила идеята за създаването ѝ: *В книжарницата има много сериозна православна литература и добре подбрана художествена литература. Идеята за името на ателие-книжарничката е на фондация „Покров Богородичен“ и е един от проектите ѝ.* Рали споделя, че книжарницата е собственост именно на тази фондация.

Любопитно ми беше да разбера на кого е хрумнала идеята за името на книжарничката. Ани любезно разяснява идеята за неповторимото име, с което повечето им посетители се шегуват. Според нея четящите хора по някакъв начин са „летящите хора“^{*1} и така метафорично описва клиентите им. Книжарките споделят, че тази метафора има дълбок смисъл и става причина за забавни разговори. В началото много хора са ги питали: *Храна за птици продавате ли?, А къде са птиците?* и т.н. Според Рали птиците сме ние, посетителите на книжарницата. А книжарките са тези, които се опитват да осигурят къща – дори и за кратко.

Пространството не е като в големите книжарници, но именно това създава чувството за уют. В „Къща за птици“ не е задължително да си купиш книга, сувенир или някой от ръчно изработените предмети. Тук може да прекараш част от свободното си време, да си починеш от трудното ежедневиe, да се срещнеш със стар познат, да се запознаеш с нови хора или просто да изпиеш чаша топъл чай.

Впечатли ме отношението към мен и към всеки посетител, който влизаше в книжарницата, докато протече разговорът ни. За Рали и Ани най-важното е всеки, прекрачил прага на ателието, да се чувства като у дома си. Бях приятно изненадана от факта, че за краткия си период на съществуване тази уютна книжарничка има зад гърба си немалък брой редовни клиенти, които прекосяват цяла София, за да я посетят. За Ани и Рали редовните посетители са не просто клиенти, а и техни приятели. Ани добавя: *Това, което не ни достига като пространство или заглавия, компенсираме с отношение към хората. Чувстваме се удовлетворени, когато някой от посетителите се върне пак. Това значи, че сме си свършили добре работата. Читателите и*

посетителите ни мотивират и ни помагат да харесваме още повече работа си.

Добронамерените книжарки са единодушни в мнението си и открито ми разказват, че през повечето време в книжарницата се случват запознанства: хората започвали да си общуват, а понякога дори си тръгвали заедно. На въпроса ми: *С какво те привлече ателие-книжарница „Къща за птици?“* Рали с удоволствие ми отговаря: *Тя ме спечели с представата ми за идеална книжарница. А в моите представи идеалното място не е „фаст фуд“ книжарница и много се радвам, че с общи усилия с Ани успяхме да я направим духовно, уютно и приятно място за търсеци уединение „птици“.* Макар и мъничка, освен книги книжарничката побира ръчно изработени сувенири, картички и предмети. За мен бе любопитно да разбера, че в „Къща за птици“ се организират много благотворителни инициативи, срещи с автори, литературни четения, беседи, творчески занимания, изложби и концерти, провеждани в залата, намираща се под ателието. По мое наблюдение залата е малка, събира около 40 души, но въпреки малкото пространство приютява много повече желаещи. Рали и Ани споделят емоции от проведено събитие, при което интересът бил толкова голям, че „птиците“ били „накацали“ по стълбите, стигащи до горния етаж.

Книжарницата е една от малкото в България, които участват в инициативата „Буккросинг“ – практика да се оставят книги на обществени места с цел да бъдат намерени и прочетени. Интересното в тази инициатива е, че всяка свободна книга, оставена на обществено място, има свой уникален номер, чрез който в интернет може да бъде проследено нейното движение. Докато разговаряме, Ани си спомня за една случка отпреди няколко месеца, в която главна героиня е жена от щата Тексас, която случайно посетила „Къща за птици“ и открила позната книга в един от куфарите на ателието. Дамата разказала, че тази книга е подарък от съпруга ѝ и заедно са я пуснали на свобода в книжарница в САЩ преди няколко години. Рали добавя, че с Ани реагирали също толкова емоционално, колкото и американката. Вече почти към края на разговора ни дружелюбните дами се сещат да ме запознаят с една от най-успешните инициативи, организирани от фондацията „Покров Богородичен“, а именно благотворителната кампания „Виждам те“. Кампанията стартира през 2012 г. и има за цел да помогне на хора в нужда. В инициативата участват анонимни

дарители, които даряват антикварни книги на книжарничката, а печалбата от продадените редки екземпляри отива в подкрепа на нуждаещи се.

Изведнъж осъзнавам, че неусетно са минали близо два часа. Давам си сметка, че дойдох с нагласата просто да взема интервю, а си тръгвам с приятното усещане, че съм открила нови приятелки. Уж излизам от книжарничката, а сякаш частица от мен остава там. Навън все още вали, но дъждът е някак приятен, ободрява ме. Обичам такива срещи, след които дълго размишлявам и се чувствам изпълнена с вяра и надежда. Надеждата, че комерсиалните търговски отношения никога няма да убият духа на малките книжарници като „Къща за птици“.

1* Алюзия към „Хвърчащите хора“, стихотворение на Валери Петров. – Б. р.

Книжарството в малкия град

Силвия Нинкова

Мечтите са неизменна част от човешкия живот. Всеки мечтае, стреми се, поставя си цели, следва желанията си и се развива. Има мечти, които се сбъдват, а има и такива, които не се реализират, но самият път към тях понякога означава много повече, отколкото действителността. Мечтите са щастие.

През 2012 г. в град Раковски под звуците на камбаните на католическите църкви отваря врати артистично изглеждащата книжарничка с емблематичното име „Зад ъгъла“. Мястото изглежда толкова кокетно и нежно, колкото и собственичката му Лидия Гаджева. Вътре са разположени диванчета, а отвън, пред самия магазин – дървени столчета и масичка, така че хората могат не само да разглеждат, но и да поседят, да си поговорят с книжарката, или просто да се насладят на уютната обстановка. По рафтовете и стените са подредени ръчно изработени украшения, картички и невероятни фотографии, които разкриват „Зад ъгъла“ във всичките ѝ лица.

Привлечена от атмосферата на книжарницата и усмивката на Лидия Гаджева, няма как да не разменя няколко думи с нея.

– Разкажете ми малко повече за себе си. Как се роди идеята за книжарницата?

– Завършила съм българска филология. Обичам книгите и литературата. Като бивша учителка съм наясно със задължителните четива в учебните програми. Имам нестихващ глад за книги. Оттам тръгна и голямата идеалистична мечта да имам книжарница в този малък град. А тъй като винаги съм искала да се занимавам с различни форми на изкуството, реших, че не би било лоша идея да съчетая дейността си в книжарницата с фотографията. Голяма част от образите, които съм снимала, са повлияни именно от книгите.

Книжарницата е възможност да имам нещо различно, което се отличава от обикновен магазин-бакалия и е тясно профилирано към книгите. В малкия град това изглежда невъзможно. Хората, които имат

необходимост да четат, не са чак толкова много, за да поддържаш богат асортимент от заглавия. Когато искаш да продадеш книга, първо трябва да си я прочел и да си извършил необходимата реклама, защото тези които идват да си я купят, няма да са хората, които ходят по магазините и разглеждат. Те идват с определен бюджет и искат да им предложиш най-доброто. Затова трябва да чета редовно и познавайки нравите на местните хора, да направя точния подбор.

– Забелязали ли сте увеличаване на четящите хора в Раковски?

– Не, с течение на годините те стават все по-малко. Всичко тръгва от училище, когато там се говори за литература, или по-скоро не се говори, децата излизат без да имат желанието да четат. За жалост и в учебните заведения, и в семейството, не се насърчава четенето.

– Смятате ли, че има успешен метод, с който децата могат да се „научат“ да четат?

– Преди години, с идеалистичните си виждания на преподавател, бих казала „да“. Ако в училище говорим, показваме или коментираме, ще запалим пламъчето у няколко деца, но в един неголям град те биха били твърде малко. Много ми се иска да вярвам, че децата ни ще се върнат към книгите. А градът ни е малък. Да имаш книжарница тук е изключително трудно. Трябва да го правиш „между другото“ и същевременно да си се насочил към нещо друго, което да ти осигурява доходи.

Ако трябва да коментирам дали това е комерсиален бизнес, ще кажа, че това е по-скоро търговия, която те одухотворява.

– Говорите предимно за художествена литература. Мислите ли, че в Раковски може да се зароди интерес към научни и специализирани книги, подходящи не само за развлечение, а и за придобиване на знания?

– Науката е строго профилирана. Трябва да знаеш, че тези, които се занимават с наука в този малък град, ще бъдат малко ядро хора, каквито, ако не броим учителите и преподавателите, няма. Ако трябва да разгранича заглавията, мога да кажа, че в Раковски има голям интерес към книги, които не са художествени, но са свързани с езотерика и самоосъвършенстване. Хората търсят наготово рецепта за личностно развитие, макар и тя да е понякога неприложима.

– Как виждате развитието на българската книготърговия?

– Това, което мога да кажа със сигурност, е че който обича да чете, ще продължава да го прави. Който има глад за книги, ще намира време за тях. Винаги ще има хора, които ще търсят книжното тяло. Бизнесът така или иначе ще съществува, макар че вероятно ще бъде организиран по съвсем различен начин.

– Мислите ли, че електронните издания ще изместят печатната книга, която ще остане само за колекционери?

– Не, не мисля, че всичко ще се прехвърли в електронен вариант. Винаги ще има хора, които ще искат да извлекат нещо повече от самата книга, не само да я „изконсумират“ и да я изхвърлят. Затова и смятам, че не всички ще се насочат към електронните издания. Но обществото ни е консуматорско, така че и все по-малко ще са хората, обичащи книжното тяло. Същото е със снимките – колкото и дигитални да имаш, в един момент се оказва, че нямаш нито една снимка в албума на рафта. Тоест, колкото и книги да изчетеш, в един момент ще се окаже, че нямаш нищо.

– Да се върнем към самата книжарница. Умишлено ли е избрано името и свързано ли е то с местоположението ѝ на ъгъла на две улици?

– Самата книжарница е сбъдната мечта. Усеца се, че някой е работил, за да осъществи целите си. Но когато мечтите спрат да се реят в небето и стъпят на земята, се намесват най-различни обстоятелства, които ги притискат и изменят. Сигурно съм един от малкото хора, които всячески са се борили за своите желания. Мястото, на което е разположен магазинът, е случайно. Името дойде на по-късен етап. И съответно „Зад ъгъла“ е култува книжарница в един мой любим филм. Малка и сладка книжарка, която съответно поддържа кокетна книжарница, и така нататък. Това е мечтата ми.

– Първото нещо, което прави впечатление с влизането, не са красиво подредените рафтове, а колекцията с класика, изложена на витрината. Какво Ви накара да я сложите точно там?

– Това е лично моя колекция. Най-доброто, което може да бъде и е издавано някога. Колкото и неприятно да звучи, съвременето не може да достигне класиката. Рядко някой се заглежда в колекцията, тя е част от интериора и всъщност целта ѝ е по-скоро лична – във всеки момент, в който почувствам нужда да се завърна към повторен, потретен прочит.

Преди всичко това си е мое вътрешно усещане и желание – да стои там и да я имам винаги под ръка. Също така подхожда и на самата книжарница.

– А как виждате бъдещето на книгоиздаването, какво очаква книжарницата?

– Все повече се убеждавам, че книгите, които продавам, са за установен кръг от хора и са свързани с определени периоди от годината – дали ще са Коледните празници, или пък лятото. През останалото време е трудно да поддържаш книжарския бизнес в малък град като Раковски. Не се отказвам от желанието си да имам тази книжарница, но то е част и от намерението ми да се занимавам с изкуство. Аз съм книжарката, която снима, а не фотографката, която продава книги.

– Как всъщност решихте да съчетаете фотография и книжарството? И мислите ли, че имат бъдеще заедно?

– Ще ми се да кажа, че имат бъдеще, защото хората ме свързват с двете неща. Не е само снимането. Винаги, когато някой дойде и поиска да го снимам, не казва „в студиото ти“, а „в книжарницата ти“. Реално погледнато, двете неща са напълно съвместими, но едното е по-скоро за удоволствие, не е същностен бизнес, не е това, което ти изкарва прехраната.

– Надявате ли се книжарницата да се разрасне?

– Истината е, че може би единственото нещо, което съм виждала като бъдеще за разрастване на този бизнес, е електронната търговия. Но практиката показва, че може би и това не е най-удачният вариант, тъй като в случая софийските книгохранилища могат да продават много повече книги. В един малък град няма възможност за разрастване на книготърговията. Целта е всъщност да отсяваш това, което можеш да продадеш.

– Когато започнахте, искахте ли „Зад ъгъла“ да е само книжарница?

– Да, определено започнах с тази идея. Обстоятелствата ме принудиха нещата да станат по различен начин. Пак казвам, бягам от представата за бакалия, никога не съм пълнила книжарницата с китайска стока и с домашни потреби. Старая се винаги да има нещо

красиво, което евентуално може да е допълнителен избор за подарък, ала няма как да поддържам магазин, в който продавам само книги.

АЗ СЪМ КНИГА

Елена Радева

Една от най-интересните книжарници, които някога можете да посетите, се намира в китното градче Сатовча, област Пазарджик. Името ѝ е „Аз съм книга“ и е разположена на централно място в града. Това, което я прави толкова специална, несъмнено е атмосферата ѝ – в момента, в който прекрачите прага, ви обзема чувство на спокойствие и топлина, преминавате в едно приказно място, където мечтите стават реалност. Миризмата, която витае в помещението, е може би една от най-хубавите, които някога ще усетите – на стари книги, пропити с емоция, разказващи истории на писатели и читатели. Книжарницата е запазила своя автентичен вид още от началото на миналия век и носи духа на пробуждащата се просвета, с което не много други сгради в града могат да се похвалят. Тя е обичана от всички жители в Сатовча, тъй като поколения наред се грижи за местната читателска общност.

Това, което ѝ помага да се задържи вече толкова години на пазара и да бъде конкурентоспособна на другите по-големи и модерни книжарници, със сигурност не е само атмосферата. Тя предлага и допълнителни услуги, които се извършват качествено и много бързо – от копиране и принтиране до изработването на визитки.

Книжарницата е най-известна с реставрацията на стари книги – при това тази дейност тук се извършва най-добре в района. Почти всяка книга може да бъде подложена на пълно обновление. Тук са били възстановени всякакви книги от различни жанрове – от най-обикновени булевардни романи до Библията. Този занаят започва да се практикува още с отварянето на книжарницата в началото на ХХ век. Разбира се, тогава самият процес е бил доста по-различен. Реставрацията сега се извършва с по-модерни инструменти, които правят работата доста по-лесна и с много по-добри резултати.

Книжарницата предлага и изкупуване на стари книги, на които да бъде вдъхнат нов живот. Собствениците ѝ са трето поколение от семейството, което управлява тази книжарница, и любовта им към книгите е вродена. Интересното е, че семейството се

опитва да възстанови възможно най-много книги, които след това дарява на различни библиотеки, училища, домове за сираци из цялата страна, като тази благотворителност цели да се възроди читателският интерес, особено при децата. По този начин се насърчават хората да започнат да четат повече, тъй като през последните години се забелязва плашеща тенденция на все по-голямо отстъпване от книгата, като това се наблюдава и в образованието, а основният източник на информация е интернет.

В приказната книжарница не отхвърлят предимствата и ползите от новите технологии и в нея има обособен кът с компютри за ползване от посетителите. Все пак основното, на което се набляга, са книгите и любовта към тях.

Друго удобство, с което книжарницата печели симпатиите на клиентите си, е читалнята. В нея може да получите достъп до всичко, което се предлага, без да е нужно да купувате. Можете просто да седнете вътре и да се насладите на тишината и спокойствието с хубава книга в свободния си ден или нощ. Освен всичко изброено до момента книжарницата предлага денонощен достъп на своите посетители.

В „Аз съм книга“ ще откриете не само приказния свят на литературата, но и този на музиката. Книжарницата изкупува и музикални плочи, касети и компактдискове. Наличен е всякакъв жанр музика – от класическа до метъл и рок. Има специално място, където може да послушате любимата си група и изпълнител, или да се запознаете с нещо ново за вас.

Тези музикални запаси също влизат в благотворителната дейност на собствениците, но тя не приключва дотук. Всяка година около Коледа те организират базар на книги в Сатовча, който се превръща в истински празник за града и жителите му. Хора от целия регион идват на този базар, за да намерят любимата си книга или някоя друга ценна находка. А всички събрани средства отиват за най-нуждаещите се. С всяка изминала година базарът става все по-посещаван, хора идват, за да станат част от тази наистина добра и великодушна кауза.

Ако някога решите да пътувате в областта около Пазарджик, или да посетите язовир Доспат и да се насладите на невероятната природа, която цари около него, не забравяйте да посетите град Сатовча. И най-

вече онази приказна книжарница в центъра на града, която със своята атмосфера и уют накрая ще ви накара да си кажете: „Аз съм книга“.

Книжарница My book

Теодора Максимова

Книжарниците са смятани за търговски предприятия, чийто основен продукт за продажба е книгата. Целта е да покажем истинския книжар, който не приема книгата като комерсиален продукт с цел печалба. Историята, която ще ви разкажа, противоречи на статистика и мнения и изтъква качествата на младите хора, които не чакат да им се даде шанс, а сами сбъдват мечтите си и вземат нещата в свои ръце.

Едно младо момче ми разказа за взетите решения, колебанията и радостта от това да си горд собственик на книжарница.

Радослав Цаков е на 22 години и е родом от Белене – малкото градче на брега на Дунав. Като повечето деца, и той не е любител на книгите, а се интересува от спорт. Тренира класическа борба в родния си град и благодарение на усилените тренировки и успехите си се мести в спортното училище на ЦСКА в София. След като завършва училище, не вижда реализация с този спорт в България и решава да си намери работа, за да плати висшето си образование. Записва телекомуникационна информатика във Висшето училище по телекомуникации и пощи в София. За кратък период сменя няколко работни места, защото не се чувства добре на нито едно от тях. След известно време се присъединява към екипа на една от големите книжарски вериги и осъзнава, че това е желаната от него работа. Интересно е как един спортист се насочва към четенето – потапяйки се в един нов свят, започва да изпитва слабост към книгите.

Днес той обяснява това с думите:

Харесва ми как един лист хартия, пълен с думи, може да промени ежедневието и начина ти на мислене, как свят, който не познаваш, изведнъж ти става любим.

Бързо се адаптира в новата среда и описва книжарницата като територия без граници. След малко повече от година работа, свързана с

книги, той е убеден, че това ще е неговата професия.

Истината е, че Радослав се привързва към книгите още от първите си работни дни в книжарницата. Работното му място обаче е недостатъчно за неспиращия му интерес към четенето. Затова създава страницата My book във фейсбук. Разговаря и споделя мнения за различни заглавия и автори, запознава се с професионалисти в бранша, както и с любители читатели. С течение на времето се поражда идеята за самостоятелен бизнес и започва да обмисля възможността за своя собствена книжарница.

След година стаж в една от големите книготърговски фирми Радослав се чувства достатъчно квалифициран и готов сам да ръководи своя книжарница с убеждението, че това начинание ще му донесе успех и най-вече удовлетвореност. Напуска работа с идеята да се съсредоточи изцяло върху плана си, за да постигне възможно най-бърза реализация. Идеята да отвори собствена книжарница на тази възраст го кара да вложи цялото си време и средства, осъзнавайки рисковете и конкуренцията в тази област. Описва това като едно от спонтанните му решения. Работата върху този проект му отнема доста време и прекарва дни наред в събиране на информация и четене на документи. Признава, че на моменти е бил на косъм да се откаже заради куп причини, доказващи, че крайният резултат може да не е такъв, какъвто очаква. Започва да търси помещение, подходящо за целта, на удобно и стратегическо място. След около два месеца е готов с всички необходими документи, мислейки че най-трудната част вече е минала. Ремонтът и освежаването на помещението, подредбата и обзавеждането на книжарницата, колкото и приятно да звучат, всъщност са съпроводени с много усилия, средства и отделено време, за да се стигне до ключовата част, свързана с подбора на заглавия и снабдяването с определени бройки от всяко едно от тях. Радослав избира асортимента, доверявайки се на списъци и класации на изявените вече в бранша вериги по света и у нас.

Младият книжар е благодарен на своето семейство и на част от приятелите си за помощта и подкрепата и казва, че ако не са били те, едва ли е щял да притежава това, което има в момента. Той вече е горд собственик на книжарница My book, намираща се на бул. „Сливница“ № 150 в София, която работи всеки ден без неделя от 9:00 до 20:00

часа, отворила врати на

1 декември 2015 г. – нов месец, ново начало. Радослав е единственият служител и смята, че засега е напълно достатъчен, надявайки се с течение на времето книжарницата да добие повече популярност. Му book наследява името на страницата на Радослав във фейсбук, поставила началото на плана му за собствен бизнес.

Радослав е привърженик на творчеството на Стивън Кинг и смята, че любимата му фраза от книгата „Тъмната кула“ описва доста добре последните няколко години от живота му:

Когато човек почувства вятъра на промените, трябва да строи не заслон, а вятърна мелница.

Интересен момент от разказа на книжаря е този за първите клиенти. Първата книга, продадена в неговата книжарница, е „Калуния-каля“ на Георги Божинов и Радослав е удовлетворен от поставеното начало. Той твърди, че няма конкретен тип книги, които да се търсят постоянно. Всеки автор има своя миг на изява и слава. Според него хората четат всичко – от класически романи, през ужаси и романтични истории до фантастика. Казва, че споменът за първата му продадена книга най-вероятно ще остане завинаги.

Година след своето откриване книжарницата се радва на значителен успех. Все по-бързо набира популярност, а младият ѝ собственик се стреми да покрие изискванията на клиентите от всяка възрастова група. Му book притежава сайт за онлайн пазаруване и условията не отстъпват пред тези на големите и утвърдени вече имена в бранша.

От скоро на адреса на сайта се намира и блогът на Радослав, в който той споделя мнения за заглавия, информация за автори и предстоящи събития. Сайтът е разделен на категории за улеснение на читателя. В началната страница са поместени и няколко класации:

- Най-продавани книги
- Най-нови книги
- Последно добавени книги

Радослав смята темата за младото „нечетящо поколение“ за мит и според мен самият той е доказателство за това.

Загледайте се сутрин, когато отивате на работа с градския транспорт. Има толкова много хора, които държат книги в ръцете си, но това не ни прави впечатление. По-често обръщаме внимание на това кой какъв телефон държи.

Историята на този млад книжар показва, че човек, силно решен да постигне целите си, е готов да жертва всичко на цената на постигнатия успех. Радослав е едва на 22 години, а вече има какво да разкаже. Това момче доказва, че истинският книжар не просто трябва да разбира от книги, но те трябва да са негова цел и успех.

Като финал на този текст не мога да намеря нещо по-подходящо от цитата на Стивън Кинг, поместен на началната страница на My book:

Books are a uniquely portable magic.
Книгите са единствената преносима форма на магия.

Да израснеш сред книгите

Даниела Йорданова

В продължение на вече 10 години малка книжарница във Видин предлага на своите читатели разнообразни заглавия за деца и за възрастни. Оцелява въпреки навлизането на книжарските вериги и големия избор на пазара. Атмосферата, интериорът, дори и въздухът те карат да се отпуснеш и да се насладиш изцяло на книгите. Тази книжарница е собственост на мила и интелигентна жена, която не е просто продавачка, а и персонален съветник. Познава добре клиентите и знае на кого какво би допаднало.

Книжарницата се радва на редовна посетителка. Необичайното за нея е, че е едва на 12 години. Малката Ана ми разказа за интереса си към книгите и за страстта, с която ги купува. Когато била по-малка, заедно със своята майка, която също обожавала да чете, често посещавали тази книжарница. Веднъж се отнесли в разговори с книжарката и толкова закъснели, че таткото тръгнал да ги търси и ги намерил именно там – в книжарницата. Интересът към книгите у нея събудила майка ѝ. След като поотраснала, започнала да посещава книжарницата сама. Сега прекарва много време между рафтовете, за да научи мястото на всяка книга, а пристигне ли нова – веднага ѝ прави впечатление.

Веднъж Ана пожелала да направи поръчка за една книга. Ходила всеки ден в продължение на две седмици, за да проверява дали е пристигнала, въпреки че собственичката на книжарницата обещала на майка ѝ да я уведоми, когато това се случи. Много често, поради редовните си посещения, се е налагало младата читателка да спестява от паричките си за закуска, за да може да закупи поредната желана книга.

В разговора с книжарката пък бързо стигаме до въпроса за оцеляването, като се има предвид, че пазарът е вече голям и става все по-трудно за такъв вид дейност. А и малкият град не предоставя достатъчно перспективи. Жената е категорична, че работата ѝ в книжарницата е повече от търговия. Изтъква многото предимства на

своя обект, като някои от тях са отношението към клиентите и любовта към книгите. Познава почти всички посетители, които съвсем не са малко. Те я вдъхновяват, дават ѝ съвети и стимул да продължи и да застане редом до „големите“ книжарници. Докато си говорим, наблюдавам хората, които влизат – знаят какво търсят, разговарят приятелски с книжарката, а тя ги обгрижва по най-милият начин. Разбирам защо всеки се връща отново там.

Питам за малката Ана. За миг книжарката замълчава и в очите ѝ проблясват приятните им спомени заедно. Споделя ми, че съучениците на Ана започнали да ѝ се подиграват, че ходи в книжарницата, а не излиза да си играе. Тогава се налагало с майка ѝ да я успокояват, защото Ана се питала дали е грешно това, че обича книгите и че им отделя толкова време. Тя е пример за това, че има деца, които въпреки новите дигитални устройства намират начин да излязат от матрицата и да опознаят други светове и безбройни приключения, скрити в книгите.

Докато разговарях с Ана и книжарката поотделно, всяка от тях разказа много интересни истории. Когато се събраха заедно, нямаш възможността да ги попитам каквото и да било повече. Започнаха да се питат спомняш ли си това, а ти онова, и докато ги слушах, осъзнах, че са създали такава силна връзка и че търговията и печалбата нямат никакво значение в този момент. Прекрасно е, че има родители, които възпитават такива деца, както и хора, които съумяват да управляват книжарския си бизнес, без да губят любовта си към книгите.

Половин живот книжарка, а книги за няколко дузини животи

Моника Чалъкова

Събота надвечер, градинката „Кристал“. Моторите на преминаващите коли не успяват да заглушат напълно глъчката, носеща се от събралата се пред театър „Българска армия“ тълпа, очакваща предстоящата постановка. След малко обаче храм-паметникът „Св. Александър Невски“ ще се намеси със своята камбанена песен и ще изпълни с гласа си пространството между оголените клони на дърветата. Хладният въздух кара кафето в картонена чашка да изглежда по-примамливо от обикновено, а поводът за него е къде-къде по-вълнуващ от останалите пъти, в които съм се озовавала в този социален квадрат.

На пейката до мен седи Бистра Шокарова, собственик на столетната на усещане, а всъщност едва петнадесетгодишна книжарница „Български книжици“, чиято витрина приканващо проблясва някъде отзад. Разговорът ни е искрен и личен, без добавени консерванти и престореност. Въпросите не задавам само аз, а след края виждам, че записващото устройство е отбелязало час и половина. Ала както ми беше казала Бистра по-рано: *Само в събота мога да ти отделя време. През останалите дни съм затрупана с работа, книгите не свършват.*

Все някъде обаче са започнали – мястото е Славейковото пазарче, а годината – 1995-а. По това време Бистра и съпругът ѝ продават книги на малка сергия. Сменят се непрекъснато, тъй като са все още студенти, изпитите не чакат, а и у дома имат дете. Тогава на осеяния с книги площад се появява щанд за българска литература.

Никой не продаваше такива книги, на търговците нищо не им говореше това, ала щандът тръгна добре. Някъде по същото време гледах репортаж за книгите в Англия, където местните читатели

си четат местната литература – англичанинът чете предимно английска литература, немецът чете немска, испанецът – испанска. Нямаше логика при нас това да е съвсем наопаки. Тогава ми дойде идеята, че това трябва да се превърне в книжарница – казва Бистра. – Все още обаче не бях сигурна с какво искам да се занимавам – дали да продължа с история, каквото и учех, или да стана книжар. Беше повратен ден, спомням си го и до днес. От Етнографския музей се обадиха, че ще публикуват моя статия – минала на редакторски съвет безпроблемно. Казват, хонорари не плащали, но пък да съм пишела. И на другия ден станах книжарка.

Започва търсенето на помещение, а същевременно приближава и поредният търг за щанда на Славейковото пазарче: *Ден след ден не знаехме дали няма да ни се наложи да си приберем книгите вкъщи. Някак събитията съвпаднаха със затварянето на книжарницата на Съюза на българските писатели на улица „Ангел Кънчев“. Дали случайност, или съдба, завладените от книги души на Бистра и съпруга ѝ откриват своя дом – и то не къде да е, а на метри от жълтите павета.*

Така през 2001 г. „Български книжици“ за първи път отваря врати. *Първите, които влязоха, бяха данъчните. Един месец подреждахме книжарницата и те тръпнеха в очакване да ни проверят. Бяхме объркали часа на касовия апарат, но оттогава сме все точни – споделя Бистра и се смее. По същото време започва да се появява все повече и повече българска литература по лавиците на другите книжарници.*

Нямаше щанд без Георги Господинов. Като излезе първата му книга, трябваше да ходим до издателството, защото на никоя борса не го предлагаша. Никой не знаеше кой е Георги Господинов и какъв е този „Естествен роман“. Но настрана от това, всичките ми очаквания бяха удовлетворени. Без едно. Представях си, че предлагайки български автори, ако всеки от тях идва веднъж месечно, за да си купи книга, ще осигурим нужния оборот. Сметките ми излязоха грешни, защото ако те търсеха нещо, то това беше собствената им книга.

Подобна по профил книжарница е само „Нисим“ на бул. „Васил Левски“. По това време ги е нямало моловете, ала впоследствие площта за книги в София рязко се увеличава, което, както е

положително за търсенето, така и дава негативен отзвук върху бизнеса. Върхова година за „Български книжици“ е 2009-а, като тогава тя за втори път става носител на приза „Христо Г. Данов“ в раздела „Книгоразпространение“. След това кризата все повече и повече започва да се усеща, както и повишаването броя на търговските центрове, в които веригите книжарници намират свое пространство.

С течение на времето се появяват книжарници на големи издателства, при което продажбите на книгите в книжарницата намаляват и постепенно се изчистват. Това налага и известни промени в асортимента на книжарницата.

Историята никога не е спирала да се чете, но в последните години се увеличи православната литература. Обръща се внимание на теми като какво трябва да знае майката християнка, праведното момче и т.н. Всичко в тази тематика го имаме, стига да можем да го намерим. В един момент се превърна в перо, конкуриращо историята. Предлагаме и много поезия, която сама по себе си е труднопродаваема. В мола такива книги няма, затова се търсят тук. Понякога обаче става така, че и ние самите не можем да открием къде сме прибрали онази една бройка.

Аудиторията е градена с години и има немалко постоянни клиенти. Предлаганите заглавия се контролират спрямо търсенето, но мнението на книжаря не остава напълно пренебрегнато.

Има автори, с чиито идеи не съм съгласна. Ала на ден излизат по десет-двайсет нови заглавия и е абсурдно да се очаква да прегледам всяко едно от тях, за да му дам реална оценка. Така със сигурност пропускаме през себе си литература, която сами не бихме прочели. Ала и личният вкус е за библиотеката вкъщи, не за книжарницата ти.

Десет-двадесет нови заглавия на ден звучи стряскащо, имайки предвид видимата площ, на която се разполага „Български книжици“. Колко книги са подредени вътре тогава?

В наличност имаме около 30 хиляди заглавия, но далеч не всички са в салона, който е 30 кв. м. Складовата площ е 45 кв. м. Много заглавия са на склад и само при поискване се изваждат.

Останалите книги откриваме на борсата, а често и директно от издателствата, тъй като повечето от тези, с които работим, нямат щанд на борсите, нито се появяват на панаира на книгата. А всъщност работим с над 1000 издателства.

Книжарницата е подредена по раздели: българска литература, в която се включват поезия, проза, детска; преводна, като тя е обособена предимно по националност на авторите; жанровата литература също е разделена; хуманитаристика; психология; философия; социология; право; културология; етнография; история – най-обилно присъстваща; речници. Нуждата от нови стелажи е осезаема, тъй като сегашните плачат за ремонт. Бистра ме успокоява, че досега е нямало случаи на книжни лавини.

„Български книжици“ обаче устоява – въпреки кризата, въпреки появата на моловете и въпреки неудобството от ремонта на апартамента на Цветан Василев точно над тях, който налага ограждането на книжарницата в продължение на цели 20 месеца.

Случвало се е да искам да изоставя работата си, но с времето се натрупва отговорност. Не сме обикновена квартална книжарничка, а имаме функция, задължени сме към нашите читатели. Чувството за смисъл ме задържа. Какво друго ще правя, което да е смислено, което да е полезно? В крайна сметка не е само за пари.

„Български книжици“ е онази хартиена роза, израснала по средата на софийската лудница, искреност и непринуденост и живееща именно по този начин до градинката „Кристал“. Там ще ви посрещнат винаги с усмивка и ако знаете какво търсите, веднага ще ви помогнат. Ако ли не, ще имате свободата да се загубите сред заглавията.

На чужда земя

Зад вратите на Рицарската книжарница

Цветомира Дичевска

Светът на книгите е необятен. С тях лесно можеш да пътуваш във времето и пространството, гонейки границите на въображението си. Ала преди да потеглим към поредното литературно приключение, трябва да намерим онази книга, която да ни накара наистина да полетим, скрита някъде из високите дървени рафтове, препълнени с истории, чакащи да бъдат прочетени.

В тесните улички на германския град Зост се крие едно вълшебно място на книгите наречено Die Rittersche Buchhandlung P. G. Capell, или

Рицарската книжарница, построена през далечната 1836 г. Създадена преди повече от век, малката книжарница никога не престава да радва своите читатели, дори и през световните войни, като неин собственик тогава е Дж. Мокър. Той се занимава основно с продажбата на класически и национал-социалистически книги, типични за тогавашното време и идеологии на държавното управление. Благодарение на своите добри книжарски умения Дж. Мокър няма проблеми с управляваща партия и не претърпява загуби от конфискациите на книги в онези времена, за разлика от други книжарници в района.

Сега собственичка на това вълшебно място е Гундула Руе. Нейната любов към книгите се поражда сред членовете на семейството ѝ, които винаги са се занимавали с този бизнес, и, вдъхновена от тях, записва да учи филология и библиотечни науки. Веднага след дипломирането си започва първата си работа като книжар, а по-късно през 1991 г. става собственичка на Рицарската книжарница в Зост. Гундула Руе приема себе си като повече от обикновена книжарка, но определя своята длъжност като истинско призвание – да бъде посредник и навигатор в процеса на общуване между книгите и хората.

Книжарницата вдъхновява читателите от целия регион, които идват, за да търсят своето следващо книжно приключение именно тук. Клиентите знаят, че асортиментът е достатъчно богат, за да удовлетвори техните вкусове, а книжарите с удоволствие ще им отделят време, за да намерят онова, което те желаят. Гундула Руе знае, че читателските вкусове са най-различни и затова нейният екип е длъжен да умее да отговаря на всякакви въпроси. Често работата на служителите е свързана с това да помогнат за избора на нова книга, което изисква както завидни знания в дадената сфера, така и отлично умение за общуване. Тяхната задача не е просто да предлагат книги, но и да опознаят човека пред себе си, за да са сигурни, че са дали най-подходящото заглавие на своя клиент.

Гундула Руе признава, че любовта ѝ към обемистите романи и книги за изкуството са се превърнали в най-силната ѝ страна, а пък другата ѝ колежка е изключително голям любител на фентъзи историите. Третата книжарка е бивша учителка и нейните познания за книги със специализирано съдържание се оказват изключително важни.

Освен заради уютната атмосфера и отличното обслужване, хората идват тук с основната си цел да купят книга. Читателските вкусове се изменят през годините, но Гундула Руе определя класиката като най-търсена в книжарницата. С времето се добавят и специализирани издания, както и такива, които подпомагат училищните програми, но тяхната част е значително по-малка и цели най-вече да се допълнят знанията по изучаваните от децата дисциплини. Днес в книжарницата могат да се видят разнообразни автори и жанрове, подходящи за всеки вкус и възраст.

Книгите, които читателите могат да намерят тук, целят да задоволят максимално многообразието на вкусовете, но най-преобладаващи са изданията с твърди корици и със специализирано съдържание. Причината за това е промяната на читателското търсене. Големите книжарски вериги могат да предложат по-евтини книги, които да отговарят на желанията на масовия читател. Пазарът на електронни книги също започва да се увеличава. По-голямата част от потребителите търсят да ги закупят от компании като Amazon и Thalia, докато в малката книжарница продадените електронни заглавия са едва 1 %. Това принуждава собственичката да потърси начин да задоволи

читателските вкусове, като заложи на по-скъпи и качествени книги, които ще продължават да се търсят заради своята литературна или научна стойност.

Повечето клиенти са наясно с това и неслучайно преобладаващите потребители са около 40 – 50-годишни хора, които знаят какво търсят и не се страхуват да похарчат повече, за да получат най-доброто. Но книжарницата не цели да дели възрастово своите клиенти, затова вътре всеки може да открие богат асортимент от разнообразни издания, като едни от най-атраактивните са детските книжки, а тинейджърските са на отделено място в помещението – на вътрешен полуетаж, където младежите могат да седнат и да почетат на спокойствие.

Лесно е да откриеш тази книжарница още преди да си стигнал до нея, защото отдалече може да видиш стоящия пред входната врата до четирите стъпала четящ метален човек. Със своите криви очила и книга в ръка той посреща посетителите, но поема и функцията на книжар за книгите, които се оставят отпред за разпродажба през лятото.

Отвън книжарницата може да впечатли всеки с интересната си архитектура, запазена от годините на нейното построяване, типична за този регион на Германия. По витрините минувачите могат да видят книги, съобразени с актуалните събития в града.

Мястото привлича хората в околността не само със своя асортимент от книги и добро обслужване, но и със събитията, които се организират тук. Собственичката споделя, че това е „място за срещи“ – между младите, старите и книгите. Всеки месец те организират различни срещи, премиери и четения на актуални и значими автори, дори и джаз вечер. Причината за това не е само желанието на книжарите, но и търговските условия, които не позволяват на мястото да се конкурира с големите книготърговски вериги. Рицарската книжарница е част от инициативата „Купи от местните компании вместо от големите вериги, за да подпомогнеш продажбите им“, към която се включват много областни предприемачи и търговци. Тази практика е изключително популярна в малките селища в Германия.

Трудно човек може да си представи такива книжарници да спрат да съществуват. Това са места, носещи в себе си вековна история, която може да усетиш, докато стъпваш по скърцащия дървен под. Гундула Руе вярва, че такива книжарници никога няма да изчезнат напълно, защото хората, независимо от своите вкусове, ще продължават да търсят високото качество. В Германия подобни малки магазини вече започват да стават рядкост, но е голяма радостта, която носят за всеки, решил да престъпи прага им. Вътре човек може да открие много повече от книги, защото в тези малки пространства се крие истинската магия, до която е достатъчно веднъж да се докоснеш, за да обикнеш четенето завинаги.

Във всеки град трябва да има поне една подобна книжарница, която да вдъхновява хората да четат и да привлича не с лъскава витрина и големи отстъпки, а с приятна атмосфера и добро обслужване. Такава за мен се оказва Рицарската книжарница в Зост. Дори и да не отидете никога там, не спирайте да търсите такива малки книжарници. Някой ден именно в тях може да откриете онова, което да промени живота ви, защото светът на книгите е необятен.

На брега на Сена

Асения Банкова

Името на две независими книжарници в Париж, разделени във времето, но свързани с обща история, е „Шекспир енд Къмпани“.

Първата, носеща името на най-известния английски поет и драматург, е открита от американката Силвия Бийч през 1919 г. Намиращ се на централно място в Париж, магазинът функционира едновременно като библиотека и книжарница. През този период „Шекспир енд Къмпани“ е център на англо-американската литература и модернизма в Париж. Личности като Ърнест Хемингуей, Скот Фитцджералд, Езра Паунд, Ман Рей прекарвали голяма част от времето си тук. Книжарницата и нейните известни посетители са споменати в книгата на Хемингуей „Безкраен празник“. Посетителите са имали възможността да се докоснат до издания, забранени във Великобритания и в Съединените щати. Прочутите френски автори също не подминават известното място. Книжарницата служи като дом на писателите, които са далеч от дома – като адрес за пощенски пратки. Собственичката Силвия Бийч публикува „Одисей“ на Джеймс Джойс през 1922 г., когато никой друг не се осмелява да го издаде. По-късни издания също са издадени с печата на „Шекспир енд Къмпани“. През 1923 г. Бийч насърчава публикуването на първата книга на Хемингуей „Три разказа и десет стихотворения“.

Оригиналната книжарница „Шекспир енд Къмпани“ затваря врати през декември 1941 г. Историята за затварянето ѝ е следната:

Нацистки офицер влиза в книжарницата и иска последния екземпляр от „Бдение над Финеган“*¹. Собственичката, която била и продавачка, отказва да продаде книгата и получава закана от офицера. Той, вбесен от отказа, обещава, че ще се върне още същия ден, ще конфискува всички заглавия и след това ще затвори книжарницата.

След неговото тръгване Силвия веднага премества книгите от книжарницата на горния етаж на апартамента. Все пак книгите са конфискувани, тя прекарва 6 месеца в концлагер, а най-жалкото е, че книжарницата „Шекспир енд Къмпани“ никога не отваря отново.

През 1959 г. Силвия Бийч публикува мемоарната си книга „Шекспир енд Къмпани“, която започва с нейното детство в Америка и завършва с края на Втората световна война. Силвия Бийч умира през 1962 г. в Париж, но историята ѝ никога няма да бъде забравена.

А ето и историята за книжарницата на Джордж Уитман.

През 1951 г., пак в Париж, е открита нова англоезична книжарница на бившия военен Джордж Уитман – „Льо Мистрал“. Разположена в сърцето на Париж, на брега на Сена, срещу катедралата „Нотър Дам дьо Шартър“, книжарницата е място за среща на английски писатели и читатели. Сградата, в която се помещава била построена в началото на XVII век. Първоначално книжарницата била манастир. По подобие на книжарницата на Силвия Бийч „Шекспир енд Къмпани“, магазинът на Уитман бързо се превръща в център на културата в бохемския Париж. Името му е сменено през април 1964 г. в чест на годишнината от

раждането на Уилям Шекспир, на когото самият собственик се възхищава. Книжарницата приема името на по-старата, но незабравима „Шекспир енд Къмпани“. Уитман описва името ѝ като „роман в три думи“. Чрез своята книжарница Джордж Уитман се опитва да възроди духа на старата „Шекспир енд Къмпани“ и тя бързо набира популярност. Алън Гинсбърг, Уилям Бъроуз, Ричард Райт, Хенри Милър са били сред първите ѝ посетители.

Книжарницата разполагала с легла, пъхнати между рафтовете с книги, където писатели и художници били канени да спят безплатно, а в замяна да подпомогнат развитието на магазина. Те трябвало да се съгласят да прочетат книга за един ден и да напишат отзив от една страница, който да остане в архива на книжарницата. Хиляди и хиляди текстове били събрани и сега формират впечатляващ архив. Книжарницата се използвала и като офис на издателство – там има много превеждани, редактирани книги, впоследствие издавани на съответния адрес в Париж.

През 2002 г. Силвия – единственото дете на Уитман, кръстена на Силвия Бийч, се връща във Франция и започва да помага на баща си в неговото царство на книгите. През 2006 г. Уитман предава щафетата на 24-годишната си дъщеря. До ден днешен тя и нейният партньор са управители и собственици на емблематичната книжарница.

Парижката литературна награда за непубликувани романи от цял свят е основана именно в тази книжарница през 2011 г. В „Шекспир енд Къмпани“ могат да се посетят събития с участието на световноизвестни сценаристи като Уди Алън и Ричърд Линклейтър. Магазинът продължава да е домакин на поне едно литературно събитие в седмицата.

През 2015 г. Уитман взема пример от другите в бранша и в съседство на книжарницата отваря кафене, в което се продава предимно вегетарианска и безглутенова храна.

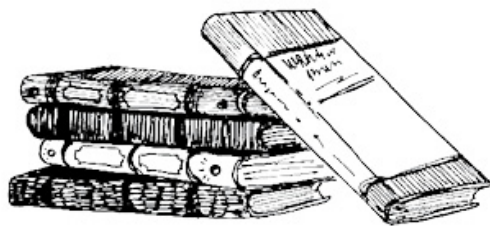
Книжарницата публикува своята собствена история през 2016 г. Книгата включва спомени от известни интелектуалци, илюстрирана адаптация на мемоарите на Силвия Бийч, селекция от писмата и дневниците на Джордж Уитман и епилог от Силвия Уитман.

Историята за това емблематично място вдъхновява не само тези, които се занимават с книготърговия, но и хората с интереси в съвсем

различна насока. „Шекспир енд Къмпани“ е още място за посещение в изобилстващата със забележителности френска столица. Отбийте се и се потопете в атмосферата на една от най-старите книжарници в Европа. За жалост, на входа няма да ви посрещне основателят ѝ Джордж Уитман, който умира на 14 декември 2011 г., два дни след своя 98-и рожден ден. Със сигурност обаче служителите ще ви обърнат вниманието, което заслужава всеки любител на книгите.

Източници

- A Brief History of a Parisian Bookstore. Shakespeare And Company, 23.07.2016. [онлайн]. Достъпно на: <https://shakespeareandcompany.com/35/history/36/a-brief-history-of-a-parisian-bookstore>
- In a Bookstore in Paris. Vanity Fair, 11.2014. [онлайн]. Достъпно на: <http://www.vanityfair.com/culture/2014/11/shakespeare-and-company-paris-george-whitman>

1* Друг известен роман на Джойс, често определян като непреводим. В него Джойс пише на 60 – 70 езика, вкл. български. – Б. р.

Случаят „Бордърс“

Александър Георгиев

Ако не се занимавате професионално с книги, или по-точно с книготърговия, вероятно не сте чували за веригата книжарници „Бордърс“. В България никога не е имало книжарница от веригата, а от 2011 г. фирмата не съществува, защото претърпява фалит. Какво можем да научим от съвсем не кратката история на „Бордърс Груп“?

Първата книжарница отваря врати преди повече от 45 години, през 1971 г. Основана е от братята Том и Луис Бордърс в Ан Арбър, щата Мичиган, САЩ. Те продават използвани книги и обслужват академичната общност от Мичиганския университет и по-малките колежи в Ан Арбър. Братята отварят още две книжарници в Мичиган и започват да мислят за създаването на по-голяма. Реализират идеята си през 1985 г. и това се оказва печеливш ход. Книжарниците от този тип стават все по-популярни и изместват малките местни бизнеси.

Веригата продължава да се разраства, вече в цялата страна. През 1989 г. има 31 места за продажба на книги, но през 1994 г., само 5 години по-късно, те са вече 350. Печалбите за същия период също нарастват – от 59 милиона до 1.4 милиарда долара. Именно през 1994 г. „Бордърс“ се обединява с „Уолдънбукс“ и така се формира „Бордърс Груп“. Фирмата започва да придобива и магазини за продажба на компактдискове.

Книжарниците на „Бордърс Груп“ започват да създават потребителска общност, концентрирана около приятната атмосфера, програмите за деца, добре обучените служители, отличното обслужване и вътрешните кафенета, които стават много популярни. Клиентите са насърчени да прекарват повече време в книжарниците, много от тях се възползват от възможността да почетат от дадена книга, докато пият спокойно кафето си.

В същото време веригата се разраства и извън САЩ. Отворени са книжарници в Канада, Сингапур, Великобритания. От 2005 г.

компанията започва да разчита и на франчайз и така „Бордърс Груп“ достига страни като Дубай, Оман и Малайзия.

Едва през 1998 г. „Бордърс Груп“ започва да навлиза в интернет търговията. Според специалистите обаче това е доста закъснял ход. Затова през 2001 г., в опит да спре финансовите си загуби от своя онлайн магазин, компанията сключва сделка с „Амазон“ с цел да възстанови сайта си, в който да се предлагат и книги от гиганта в електронните продажби. През 2008 г. „Бордърс Груп“ вече има финансови затруднения. Въпреки желанието да бъде продадена, купувач не се намира. Това, което я спасява, е заем от 42.5 милиона долара. През 2010 г. 10 % от персонала е съкратен. Още в начало на 2011 г. става ясно, че „Бордърс Груп“ има сериозни проблеми, и на 16 февруари започва процедура по обявяване на банкрут.

Анализаторите обобщават няколко причини за провала на веригата. В средата на 90-те години на ХХ век „Амазон“ започва онлайн търговията си с книги. В същото време „Барнс & Ноубъл“ създават собствена платформа за продажби в интернет. „Бордърс Груп“ отваря книжарници по целия свят, вместо да реагира на променящата се икономическа ситуация. Когато по-късно отваря свой интернет магазин, той се оказва неуспешен и компанията решава да си партнира с „Амазон“, вместо да конкурира онлайн търговеца. „Бордърс“ така и не успява да компенсира очевидното си изоставане от технологичното развитие.

Веригата книжарници пропуска да забележи и спада в продажбите на компактдискове с музика и филми.

В момент, когато електронните магазини изместват продажбите на физически носители, „Бордърс“ не разполага с адекватно решение, което да задържа клиентите си. Преди банкрута си през 2011 г. компанията е на загуба от 2006 г. Оттогава тя постепенно затъва в дългове, а опитите да компенсира със съкращения и да навакса допуснатите пропуски се оказват неуспешни.

Грешките в мениджмънта се оказват фатални за „Бордърс“. Ръководителите на веригата се оказват неспособни да преценят правилно икономическите тенденции и трансформации, които променят книготърговския бизнес. Липсвали са бързи решения, адекватни на ситуацията. Компанията не е имала план в случай че

избраната стратегия не проработи и когато тя наистина се оказва неуспешна, изхвърлянето ѝ от пазара е било неизбежно.

Какво значение може да има историята на „Бордърс Груп“ за нас? Първо, може да изглежда, че традиционно придаваната ценност на книгите и търговията с тях са сигурна икономическа защита. Книгите се възприемат не само като стока, но и като културен продукт. Хората едва ли ще спрат да четат книги скоро, а съответно няма да спрат да ги купуват. Това обаче не означава, че книжарниците са безусловно защитени и могат да си позволят да не се съобразят с най-актуалните тенденции, особено във все по-глобализацията се свят. Електронната книготърговия е ключов момент от провала на „Бордърс Груп“, а в България търсенето и предлагането на електронни книги е все още доста скромно.

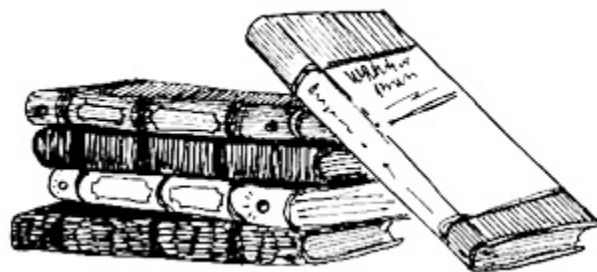
В постоянно променящата се икономическа ситуация книжарниците са изправени пред предизвикателството да бъдат особено чувствителни към новите пазарни тенденции и да се адаптират бързо към тях. В противен случай е твърде вероятно да ги застигне съдбата на „Бордърс Груп“.

Източници

- Borders Group, Inc. Encyclopedia, 2017. [онлайн]. Достъпно на: <http://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/economics-business-and-labor/businesses-and-occupations/borders-group-inc>
- Giordano, Dom. Could the Demise of Borders Have Been Prevented? Dom Giordano, 10.06.2012 [онлайн]. Достъпно на: <http://domgiordano.com/could-the-demise-of-borders-been-prevented>
- Brask, Vjarne. Borders Group. Deer Sted, 13.01.2016 [онлайн]. Достъпно на: <http://deersted.com/article/borders-group>
- Timeline: A short history of Borders Group bookstores. Reuters, 16.02.2011 [онлайн]. Достъпно на: <http://www.reuters.com/article/us-borders-timeline-idUSTRE71F3AT20110216>
- Osnos, Peter. What Went Wrong at Borders. The Atlantic, 11.01.2011 [онлайн]. Достъпно на:

<http://www.theatlantic.com/business/archive/2011/01/what-went-wrong-at-borders/69310>

- The 8 Reasons Borders Went Bye-Bye. Business Insurance Quotes, 2017. [онлайн]. Доступно на: <http://www.businessinsurance.org/the-8-reasons-borders-went-bye-bye>

Две български книжарки в Лондон

Александра Апостолова

Книгите имат различна стойност за всеки човек. Някои хора нямат отношение към тях и ги възприемат като даденост. За други те са съществена, а понякога дори незаменима част от ежедневието, независимо от това дали използват книгите, за да обогатяват познанията си, или за да се потопят в нечия чужда история, сгъшени на топло в леглото с гореща напитка в ръка. За трети книгите са целият свят – това са тези, които са посветили живота си на тях, поемайки отговорността да споделят магията им с другите.

Такива са две млади българки, чиято любов към книгите е пресякла пътищата им и ги е отвела чак в Англия. Елина Стоянова и Милена Деведжиева са собственички на малката българска книжарница „Имало едно време...“ в Лондон. Общата им страст помага да сбъднат мечтата си – да имат не просто книжарница, а топло и уютно място, което да създава усещането, че човек е у дома.

– Бихте ли представили себе си и книжарницата с няколко думи?

Елина: Завършила съм интериорен дизайн в Лесотехническият университет в София. На 30 години съм. Обичам и ценя хубавата литература, музика и изкуство под всякаква форма. Изпитвам удоволствие от това да пътувам и опознавам света и хората, също така съм изключително привързана към планините в България.

Създадохме „Имало едно време...“ през октомври 2016 г., но работихме по осъществяването на мечтата ни в продължение на цяла година. Целта на нашата книжарница и библиотека е да създадем място за срещи на българските читатели в Лондон. Идеята е още с влизането в книжарницата да забравим, че сме емигранти и да се почувстваме като в България – горди наследници на история, култура и ценни книги. Организатори сме и на литературен клуб, в който водим приятни разговори на чаша кафе или вино. Надяваме се, че „Имало

едно време...“ ще се превърне в кътче, където сънародниците ни да се чувстват като у дома си, изпълнени с творческа енергия и хубави мисли.

Милена: Завършила съм магистратура в сферата на сигурността в България. В Англия съм от около 6 години, тъй като у нас не успях да открия промяната, която търсех, а и не намерих развитие по специалността си. Грабнах куфара и пристигнах на Острова, за да го покоря.

И аз като Ели обичам да пътувам, напоследък повече в чужбина, тъй като сега имам тази възможност. А що се отнася до България – в нея винаги има какво да се види, тя е необятна. Обожавам да чета и танцувам. Обичам истинските хора, честността, прямотата, дисциплината. Изисквам много от околните, затова имам малко близки и приятели, но пък за сметка на това са качествени. Не мога по-добре да опиша книжарницата от Ели, тя представи абсолютно всички идеи и аспекти.

– Заедно ли тръгнахте за Англия с идеята да отворите книжарница, или се запознахте там и всичко започна след това?

Е: Не, заминах за Лондон през ранната пролет на 2012 г. Идеята за книжарницата се зароди чак през 2015 г., а откриването ѝ беше през октомври 2016 г. С Милена се запознахме около месец след като пристигнах в Англия през 2012 г., на първото ми работно място тук на Острова.

М: Идеята дойде доста след запознанството ни. Трябваше да извървим трънлив път, докато разберем какво искаме и как трябва да се преборим. Беше необходимо да пораснем, както и идеята да се избистри. Случи се в подходящото време, точно когато трябваше.

– Имахте ли предварителна визия за това как да изглежда книжарницата и какво да се продава в нея? А осъществи ли се впоследствие началната ви идея?

Е: Имаме си предистория. Беше започнало да ми натежава емигрантството. Каквото и да опитвах, за да се приспособя, не беше достатъчно успешно. Но за щастие, покрай неволите през последните 2 години срещам все повече интелигентни и обичащи книгите българи. Отчаяно търсех мястото си, не само в Англия, но и по принцип. Изведнъж идеята се зароди.

Представих си, че се занимавам с нещо, което много обичам – книгите, и то българските. Общуването на английски все повече ме изморяваше, а четенето на английски не ми носеше такава наслада. Милена беше единственият ми близък приятел в Лондон, с когото можех да говоря за страстта си, затова ѝ споделих своите намерения, а тя ги прие, макар и с малки колебания. Имах ясна представа как искам да изглежда книжарницата, като преди да започнем с ремонта, направих проект. Всичко се получи точно така, както си го бях представяла, та и по-добре. Знаехме предварително, че искаме да продаваме нови книги, да имаме библиотека, детски кът, където да четем приказки, знаехме и че ще трябва да предлагаме кафе и сандвичи, за да може да си плащаме наема, както и за да посрещаме чуждоезичните ни приятели, които живеят в квартала и ни се радват.

М: Инициативата е изцяло на Ели. Нека кажем, че това е нейната мечта. Аз просто съм допълнението или обстоятелството за осъществяването ѝ. Идеята ме грабна веднага. Въпреки че съм личност, по-скоро настроена песимистично, отколкото оптимистично, обичам да рискувам и вярвам, че човек, който се бори, успява. Животът обича смелите! На моменти се отказвах, страхът надделяваше над желанието да се сътвори нещо смислено, но благодарение на Ели и вярата в нея, в мечтата, в реализирането ѝ, продължих. Нямах представа изобщо как ще изглежда. През цялото време се тревожех (както и сега) за всички разрешителни, документи, сертификати, които са ни необходими. Но от друга страна знаех, че ще е много красиво, уютно, сладко – така и стана. Няма такова място, не само в Уолтъмстоу, където е книжарницата ни, но и в цял Лондон. Ели свърши чудесна работа, приложи идеално на практика наученото в университета.

– Успешен ли е бизнесът ви?

Е: Проектът ни се развива благополучно, защото много сънародници ни подкрепиха и успяхме да създадем наистина различно пространство с приятелска, непретенциозна атмосфера. Успяхме да покрием разходите си за първия месец, а това е голямо постижение за нас.

– Какви клиенти имате? Заинтересовани ли са от България?

Е: Клиентите ни са интелигентни и възпитани личности, предимно чужденци. Почти всички от тях са млади хора, които се чувстват приятно, заобиколени от книги и хубава музика. Посещават ни и много майки заради детския кът. Всичките ни клиенти са водени от въпроса:

„Какво е това странно, очарователно място, дали не е направено от руснаци?“. Разказваме им за България, някои от посетителите ни задават въпроси. Напечатала съм малки книжки на български класически писатели като Ботев, Вазов, Вапцаров с превод на английски език, които клиентите понякога разлистват. Имаме брошури за България, както и карта на Европа, където е отбелязана в червено нашата родина, защото голяма част от тях не знаят откъде идваме. С гордост може да кажем, че имаме няколко постоянни клиенти, сред които и сънародници.

М: Засега обслужваме повече с кафета чужденците, отколкото продаваме книги или издаваме карти за библиотека за българи, но вярваме, че нещата ще се обърнат. А те дори започнаха да се обръщат. Имаме клиенти, които са ни казвали, че с нетърпение очакват момента, в който ще дойдат да изпият едно капучино и ще се почувстват като у дома си.

– По какъв начин представяте България? В книжарницата има ли типично българска атмосфера и продавате ли български книги?

Е: Обстановката не е типично нашенска, но на витрината ни пише „библиотека“ и „книжарница“ на кирилица. Табелата ни е на български и английски език. Имаме и по-малка с българския трибагреник. В самата книжарница имаме изписан българския химн и десетина красиви картини на наши градове и планини. Имаме 11 шкафа за книги, 10 от тях са с българска литература – около 500 нови издания и 800 на библиотека. Предлагаме самоучител на български език за чужденци. Правим сандвичи с кашкавал и чубрица от България, които много се харесват от чужденците. Също продаваме ореховки и домашно направен кекс. Занапред сме си поставили за цел да се свържем с български туристически агенции и да предлагаме пътешествия до родината ни – предимно в планини или селски туризъм, нещо, което чужденците по-трудно биха открили сами.

М: Достатъчно е, че сме създали библиотека и книжарница, в която се говори на български, а надписът на витрината е на родния ни език. Какво по-хубаво и точно представяне на България от това?

– Коя е най-трудната, и коя – най-приятната част от работата ви?

Е: За мен най-трудно е ставането рано всяка сутрин. Понякога се безпокоя дали клиентите са доволни и дали ще се върнат. Най-

приятното е, когато опаковам продадена книга.

М: Ха-ха, взе ми думите от устата! Аз не обичам да опаковам, изнервя ме, но определено ми е приятно, когато продавам книга, независимо колко е голяма, скъпа или евтина, важното е, че е дошъл посетител, който иска да чете на български! Ели, не преувеличавай, не ставаш рано.

В началото най-трудното беше да направим хубаво кафе, но сега асортиментът ни се е увеличил. Разбира се, притеснение все още има. В тези времена е доста рисковано да искаш да си плащаш сметките и заемите с продаване на книги, но...

– Какви са най-търсените книги?

Е: В книжарницата се търсят всякакви книги – световна класика, трилъри и криминални романи, проза, както и някои религиозни и философски, а около 30 на сто от продажбите са книги на български автори – проза, класика и, по-рядко, поезия. Най-малко търсени са книгите с хумористично съдържание, като засега имаме само едно продадено заглавие. За съжаление религиозните книги също не са така купувани при нас.

– Какво е да си български книжар в Англия?

Е: Със сигурност, където и по света да си книжар, е необходимо сърце, пълно с любов към литературата и вяра, че в четенето има смисъл. Разликата е в цените на наемите и, разбира се, за да съществува българска книжарница някъде в Лондон, трябва да си голям романтик и да си малко луд.

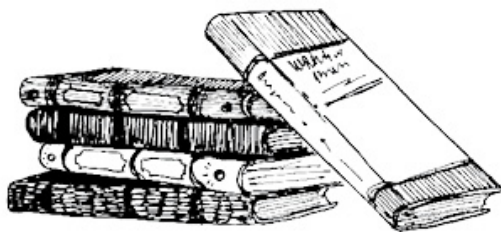
М: И двете сме големи романтички, особено с филмите на Дженифър Лопес и трябва да си не малко, а доста луд. Не сме били книжарки в България и не можем да правим големи сравнения, но съдейки по досегашното развитие на нещата, със сигурност можем да кажем, че нямаше да привлечем такъв интерес.

– Бихте ли се върнали в България, за да споделите опита си?

Е: Мисля, че в близките години и двете не бихме се върнали поради ред всеизвестни причини, а и все пак сега изживяваме мечтата си тук. За съжаление България не ни даде тази възможност. Смятаме, че засега тук сме по-полезни най-вече за българските дечица, много от които не познават азбуката ни. Но някой ден ще се върнем, не знам дали за да споделим опита си, или за друго.

М: Определено не мислим за връщане, но никога нищо не се знае. Имаме други ангажменти, върху които сме съсредоточени.

Изисква се много смелост и също толкова лудост, както самите момичетата споделят, а и малко късмет, за да се сбъдне една толкова дръзка мечта. Това, в съчетание с отдаденост и безусловна любов към книгите, каквито Ели и Милена безспорно притежават, допринася за поддържането на българския дух жив, за общуването с книгите, с историите и знанието в тях. Докато все още има такива българи, които са готови да се отдадат изцяло на мечтите си, родният ни дух и книгите никога няма да изчезнат.

Вместо заключения

ОПИТЪТ В СТАТИСТИКАТА И ОПИТИТЕ ЗА СТАТИСТИКА ЗА КНИЖНИЯ ПАЗАР

Георги Александров

Два са официалните статистически източника на информация за българската книжна продукция. Единият е Националният статистически институт, който издава годишен бюлетин „Книгоиздаване и печат“. Информацията в него изцяло се основава върху данните, получени от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ за депозираните в нея екземпляри от печатните и електронните издания. Другият е Националната агенция за ISBN, която извършва доброволната регистрация на издателите и книгите в системата ISBN, като определя съответно издателски идентификационен код и международен стандартен книжен номер. Никаква друга институция или организация не е оторизирана системно да събира и периодично да обобщава информация за българското книгоиздаване.

Затова и наличната статистика отразява регистрацията и библиографското описание на книжната продукция, но не и нейната реализация. Отчита се какво е издадено, но не и какво е продадено. Най-важните показатели за всеки пазар са неговите обем и стойност, т.е. продажбите в бройки и продажбите в пари. Официална статистика за тези ключови показатели на книжния пазар у нас въобще няма.

Опитът в библиографската статистика

Най-вече от библиографските среди идват усилията и постиженията за експертно обобщение и анализ на книгоиздаването, намерили израз в многобройни научни трудове и познавателни публикации. Библиографската наука и периодика имат устойчива традиция у нас, зародена още през Възраждането в средата на XIX век. Авторитетни изследователи създават трудове, в които анализират библиографските

аспекти на книжната продукция. С течение на времето се усъвършенства и библиографската статистика, като с особено значение е въвеждането на Универсалната десетична класификация, чрез която се постига съгласуване на библиографските принципи с издателските и книготърговски дейности. Редица изследователски проекти носят информация за една или друга страна на книгоиздаването, книготърговията и читателската аудитория. През последните две десетилетия

зачестяват конференциите и семинарите, последвани от тематични сборници с доклади на участниците. Сред многото достойнства на тези разработки са обективността и достоверната информация, основана на конкретни библиографски данни. Повечето от тях обаче осветляват само частично книгоиздателската продукция – било за определен период, било за даден вид литература, било за конкретен дискуссионен проблем, а и остават „затворени“ в специализирани издания с ограничен тираж и разпространение. Разбираемо, пазарната реализация, която е съвсем различна предметна област, остава извън изследователския интерес на библиографската наука. Така проблемът с липсата на системното събиране и обобщаване на пазарна информация остава нерешен, а и пренебрегван.

През 2007 г. Министерството на културата и Асоциация „Българска книга“ изготвят Стратегия за развитие на българския книжен пазар, озаглавена „Книговъзраждане“. В този наистина обстоен, професионално подготвен и амбициозен документ се предвиждат мерки и за подобряване на статистическата и медийната информация за книгоиздаването и книготърговията. Предвижда се дори издаване на шестмесечни информационни доклади от Асоциация „Българска книга“. Днес тази стратегия с иначе хубаво име, изглежда, е забравена.

Горчивият медиен опит

Информация за книжния пазар от време на време се появява в медиите. Журналистическият интерес обикновено се изостря кампанийно – около Пролетния базар на книгата, Международния панаир на книгата или в края на годината. Обратно на научните публикации, медийните изяви стигат до широка зрителска и читателска аудитория, но често страдат от субективизъм и волно боравене с цифрите. Огласяват се данни, правят се обобщения и прогнози, които

отразяват само лични преценки, при това с доста приблизителни стойности. Интервюираните обичайно са представители на големи издателства, на водещи книготърговски фирми и на Асоциация „Българска книга“. При такива медийни участия конкретният издател или търговец стъпва на знанието за собствения си бизнес и го проектира върху целия книжен пазар. Тази неофициална медийна статистика безспорно има своето значение, защото представя мнения на професионалисти от издателския бранш и очертава, макар и в груби ориентири, измеренията и тенденциите на книжния пазар. Но неизбежно тази медийна пазарна информация няма нито изчерпателност, нито достатъчна обосновааност.

Например в интервю пред агенция „Фокус“ от 6 януари 2016 г. председателят на Асоциация „Българска книга“ Веселин Тодоров определя стойността на книжния пазар на 150 милиона лева, а година по-рано bTV са излъчили репортаж, озаглавен „Българите похарчили 90 милиона лева за книги през 2014 г.“. СвERYването на двете медийни твърдения може да създаде съвсем погрешното впечатление, че през 2015 г. книжният пазар е нараснал със 70 %. Заглавие на в. „Капитал“ от декември 2011 г. твърди: „Книжният пазар в България се е свил с 20 %“. Няма цитиран източник, но в статията става ясно кое конкретно твърдение е превърнато в общовалидно: „От „Колибри“ казаха, че оборотът им е спаднал с 20 %“. В същата публикация се съобщава, че „издателствата пускат 6000 книги годишно“. Такъв брой заглавия повтаря четири години по-късно и представител на издателство „Сиела“ пред телевизия „Блумбърг“ от 8 декември 2015 г. Следвайки тези две информации, би могло да се приеме, че издаваните книги запазват количеството си. Всъщност броят им е имал съвсем друга динамика: 5078 през 2011 г., 8263 през 2012 г., 6853 през 2013 г., 7515 през 2014 г. и рекордните 9320 през 2015 г. Това са депозираните книги в Националната библиотека, а реалният брой на заглавията в търговската мрежа е още по-голям, тъй като не всички издатели спазват изискването да депозират екземпляр от всяко свое издание.

Не трябва да се омаловажават усилията на журналисти и професионалисти да изградят някаква представа за параметрите на книжния пазар, макар и без да разполагат със статистически данни. Цитираните примери обаче подсказват колко голяма е вероятността от

неволна дезинформация. И по-важното, показват колко неотложна става необходимостта от система за събиране, обработка и огласяване на статистика за книгоиздателската и книготърговската дейност в България.

Липсата на системен подход към информацията за местния пазар има и международни проявления, защото от България се изисква да подава данни за различни чуждестранни статистически проучвания и пазарни анализи. Такъв пример е присъствието на страната ни в доклада за световния пазар на електронни книги, изготвян периодично от консултантската фирма на австрийския експерт Рюдигер Вишенбарт. Текстът за България се предоставя от Асоциация „Българска книга“, но той няма как да е обективен най-малко защото у нас все още не е създаден механизъм за депозиране на електронните книги в Националната библиотека. Затова няма надеждна информация дори за броя на издадените електронни книги, а точни данни за търговската им реализация пък е съвсем невъзможно да се съберат.

Международният опит

Информационният дефицит за книжния ни пазар показва колко много изостава България от световната практика в издателската статистика. В много страни пазарната информация се събира и обобщава дори от различни институции. Най-често с нея са ангажирани националните библиотеки, министерствата на културата или професионалните организации. Принос имат и частни фирми – от големи компании за пазарни проучвания до специализирани консултантски дружества. Ценна информация обобщават и сайтовете на големите международни панаири на книгата. Обичайно държавна или професионална структура от национален мащаб има задължението да обобщава и разгласява статистиката в периодични доклади или годишници. Ето няколко конкретни примера от силно развитите книжни пазари, без претенции за изчерпателност.

Във Великобритания упълномощеният източник на информация за книжния пазар е Асоциацията на издателите, която издава статистически годишник с богата фактология и експертни анализи. Освен това Асоциацията изготвя общодостъпни статистически доклади с месечна, тримесечна и годишна периодичност. На сайта ѝ

може да се намери и информационна секция за световното книгоиздаване.

Във Франция официалната статистика във всички дейности в културната сфера се обобщава от Министерството на културата и комуникацията. Информацията за книжния пазар се обобщава в доклади, озаглавени „Икономика на книгата“, като част от статистически годишници „Ключови цифри“, достъпни на сайта на министерството. Статистика за книжния пазар предоставя и Националният синдикат на издателите, в който членуват 670 фирми. Всяка година синдикатът обобщава богата пазарна информация, събрана чрез анкета сред неговите членове, както и сред издателства, които не членуват в него.

Американската асоциация на издателите в САЩ обединява над 400 фирми. Тя изготвя статистически доклади с месечна и годишна периодичност, като обобщава информация от над 1500 издателства във всички професионални сфери.

Огромно количество информация за книгоиздателския бизнес в САЩ предоставя и мултинационалната компания „Нилсън“. Чрез своите подразделения тя събира, обобщава и публикува информация и за други англоезични пазари – Великобритания, Австралия и Нова Зеландия. За САЩ „Нилсън“ събира и обработва данни от най-големите книготърговски фирми, покривайки 75 % от пазара. Компанията издава годишен доклад за книгоиздателската индустрия в САЩ, като текущо разпространява и разнообразни проучвания и анализи.

Опит за анализ

Регистрацията в системата ISBN на книги и издатели в България се извършва от 1991 г. Националната агенция за ISBN от няколко години поддържа Национален регистър на издаваните книги в България, който е публично достъпен на сайта си

www.booksinprint.bg. Макар и частично, информация за регистрация през годините се обобщава в някои издания, какъвто например е сборникът „Книгоиздателства, книжарници, издатели и редакции на периодични издания в България“. От 2012 г. Националната агенция за ISBN изготвя и годишните справки „Книги и издатели в системата ISBN“.

Две уточнения относно данните за регистрираните книги: присъждането на ISBN не е задължително и затова книгите, получили този международен стандартен книжен номер, са само част, макар и значителна, от реално издадените книги; понякога планирана и получила ISBN книга не се издава – било по пазарни, било по вътрешнофирмени причини.

Годишните справки от Националната агенция за ISBN дават следната информация:

- За брой на изданията, на които е присъден ISBN. Те са типологизирани като „книги“, „графични издания“, „картографски издания“ и „електронни издания“. Всеки от тези четири вида издания присъства в три групи литература: българска, чуждестранна и учебна.

- За броя на присъдените ISBN. Трябва да се има предвид, че ISBN се присъжда за всеки отделен формат. Това означава, че ако една книга е планирана за издаване и в печатен, и в електронен формат, тя ще има два отделни ISBN. Същото важи и за два печатни формата – с твърди и меки корици, или пък за два електронни формата – PDF и ePub.

- За броя на издателите, заявили издаване на ISBN.

- За броя на издателите, получили идентификационен код. Годишната справка показва колко са новите издатели, макар че за част от фирмите и организациите, заявили идентификационен код, книгоиздаването не е основна дейност. Всъщност новите за книжния пазар издатели реално са повече от тези, получили идентификационен код, тъй като той е необходим само за доброволната процедура за присъждане на ISBN .

Макар и ограничена в своята специфика, информацията от Националната агенция за ISBN е изключително ценна. Тя обективно отразява количеството на заявените идентификационни кодове и ISBN-и, както и типологизирането на изданията, извършвано още при попълването на регистрационната карта. Освен това информацията се обобщава по устойчиви показатели, които позволяват да се прави сравнителен анализ било по времеви, било по типологични признаци.

Годишните справки от системата ISBN са общодостъпни само за последните пет години, но дават няколко отправни точки към познанието за книжната продукция.

Кривата на количеството книги, получили ISBN, е доста променлива. Броят им расте от 9575 през 2012 г. на 9606 през 2013 г. и достига своето рекордно ниво за петгодишния период през 2014 г. – 9793. През 2015 г. броят им спада на 9484, за да се повиши на 9610 през 2016 г.

Същия ход има общият брой на всички видове издания, на които е издаден ISBN. Наред с книгите, това са графичните, картографските и електронните издания. Най-голям е общият им брой през 2014 г. – 11 170, през 2015 г. е 10 801, а през 2016 г. – 10 880.

Интересна е статистиката за присъдените ISBN на електронните издания. През 2012 г. те са само 123. Броят им рязко се покачва на 1353 през 2013 г., а после – донякъде изненадващо – бележи устойчив спад, за да достигне 1200 през 2016 г. Всъщност скокът през 2013 г. има и чисто формално, независимо от пазара обяснение. Тогава Националната агенция за ISBN въвежда нова регистрационна карта, която дава възможност за обозначаване на електронните издания в двете им разновидности: електронни книги и издания, тиражирани на CD и DVD. За 2016 г. огромната част от регистрираните 1200 електронни издания са електронни книги. Всъщност броят на електронните книги на пазара е още по-малък, тъй като немалко заглавия присъстват в статистиката с повече от един ISBN за различните си електронни формати.

Без устойчива тенденция е и статистиката за издателите, заявили ISBN. Те са 1196 през 2012 г., но по-малко през 2013 г. – 1160. Броят им нараства на 1182 през 2014 г., 1294 през 2015 г. и достига 1326 през 2016 г.

Издателска активност личи и от високия брой на нови издатели – 247 през 2015 г. и 246 през 2016 г. В предишните три години те са малко под двеста – съответно 194, 170 и 191.

С известни закръглени може да се установи спад на средния брой регистрирани книги, които се падат на едно издателство – от осем за периода 2012 – 2014 г. на седем за последните две години.

Няма категорично ясна тенденция – възходяща или низходяща – по нито един показател. Менят се годините, в които са достигнати най-високи стойности. През 2014 г. е рекордният общ брой на присъдени ISBN, като логично тогава най-голям е и броят на регистрираните

книги и електронни издания. През 2013 г. е върхът в количеството на регистрирани електронни издания, в 2015 г. – на фирмите, получили идентификационен код, а през 2016 г. – на издателите, заявили ISBN.

Книгоиздателската дейност изглежда сравнително устойчива, тъй като няма големи отклонения между най-ниските и най-високите стойности в данните от системата ISBN. Броят на регистрираните книги остава в диапазона 9484 (2015 г.) – 9793 (2014 г.), едва с 3-процентно отклонение. Рекордният брой на издадени ISBN е само с 8 % по-висок от най-ниския: 11 170 (2014 г.) спрямо 10 318 (2012 г.). Тесен е диапазонът и при броя на издателите с отклонение от 14 %: 1326 (2016 г.) спрямо 1160 (2013 г.). Рязък е скокът само при новорегистрираните издатели в системата ISBN, като рекордният им брой 247 през 2015 г. е с 27 % по-висок от най-ниския – 170, през 2013 г.

Още по-богата е информацията от Националния статистически институт, който вече повече от половин век обобщава данните за книгите и периодичните издания в годишните бюлетини „Книгоиздаване и печат“. Освен количествените показатели за броя и тиража на изданията, бюлетинът ги категоризира по типологични признаци. Представени са съотношенията между различните видове литература, издателствата са групирани по статут и местонахождение. Но макар и да представя детайлно структурата на книжната продукция, и тази статистика не дава представа за пазарната ѝ реализация.

Все пак данните за броя и тиража на изданията дават широко поле за тълкувания.

През 2015 г. книгоиздателската дейност поставя два рекорда с една най-висока и една най-ниска стойност. Рекордно висок е броят на издадените книги – 9320, а рекордно нисък е средният тираж – 526 бройки. Две числа, които от своя перспектива потвърждават фрагментирането на книжния пазар, за което свидетелстват и данните от Националната агенция за ISBN.

Броят на книжните заглавия следва вълнообразна крива през годините на прехода след 1989 г. Най-малко книги са излезли през 1991 г. – 3260. Издателската продуктивност се увеличава, макар и колебливо, през последвалите две десетилетия, като в първите години на новия век се издават над 6 хиляди заглавия годишно. Последниците

от световната финансова криза са вероятното обяснение за спада през 2010 г., когато броят на издадените книги е 4614. След това той нараства, надминава 8000 през 2012 г., спада отново през 2013 г., но после тръгва нагоре и достига рекордното си ниво през 2015 г.

Що се отнася до тиражите, тенденцията е много по-категорична. Най-високият среден тираж от 13 796 през 1990 г. е точно 26 пъти по-голям от средния тираж от 526 през 2015 г. Единствената „утеха“ е в предположението, че при депозиране на книгите си някои издателства декларираат по-нисък от реалния тираж. Но дори и действителните тиражи да са по-високи, тревожен е постоянният им спад.

Статистиката показва, че след 2001 г. на лице от населението се пада под една издадена книга годишно. За сравнение – по този показател рекордна е 1985 г., когато на лице от населението се падат по 7 книги.

Опит за обобщение

Прегледът на наличната информация от Националния статистически институт и Националната агенция за ISBN дава основание за няколко извода.

Българският книжен пазар е в процес на фрагментиране. То е присъщ белег на всеки конкурентен пазар, затова е нормално да се прояви и в родното книгоиздаване в новите пазарни условия. Доказателство за този процес е и растящият брой на активните издателства – действащи и новорегистрирани.

Устойчивата тенденция за намаляване на тиражите застрашава рентабилността на издателския бизнес.

Пазарът на електронни книги в България не се развива, поне в количествения показател за новорегистрирани заглавия. Пазарната информация за този сегмент е най-оскъдна, защото липсата на механизъм за депозиране на електронни книги не позволява да се установи дори техният брой.

Статистиката за книжния пазар отразява само регистрацията и производството на книжната продукция. Надеждна статистика за търговската ѝ реализация няма.

Опит за прогноза

Постоянният спад на тиражите на печатните книги не е само българско явление. Този процес има международни проявления, които

изискват по-обстояен анализ. Ясно е обаче, че малкият български пазар трудно ще осигури икономическа ефективност при тиражи от около 500 бройки. Промяната на читателските навици, дигитализацията на медийната среда и, не на последно място, намаляващото население са само някои от основанията за песимистичната прогноза, че тиражите у нас няма скоро да обърнат негативната си тенденция.

Очертава се парадоксална ситуация: все по-ниски тиражи, все по-трудно постижима рентабилност, но все повече нови издатели с все повече книги. Парадоксът обаче е привиден. Книжният пазар е по-скоро стагниран, отколкото растящ. Доказва го най-напред броят на книгите, регистрирани в системата ISBN, които вече пет години варират в тесен диапазон, който не успява да достигне 10 000 годишно. Дори растежът в броя на издателите, регистрирали свои книги с ISBN, има вълнообразен ход и през последните години остава малко под и малко над 1300. Всъщност няма нищо странно – просто много нови играчи влизат на книгоиздателския терен и много излизат от него. Скъсява се не само жизненият цикъл на издателствата. Скъсен е и жизненият цикъл на книгите. С изключение на вечната класика, присъствието в книжарниците на новите заглавия става все по-краткотрайно. Дори гръмки дългоочаквани бестселъри бързо се изместват от други пазарно агресивни заглавия.

В несигурните времена за книжния пазар единствено сигурен изглежда фактът, че той става все по-конкурентен и все по-непредвидим. Все повече назрява нуждата от надеждна статистика не само за книжната продукция, а и за другите компоненти на книжния пазар – литературни агенции, печатници, издателства, книготърговци и – разбира се – читателска аудитория. Засега статистиката се задоволява с данни за регистрираното и издаденото, без да премине на следващите нива на системно обработвана и общодостъпна информация за продажбите – и в количество, и в парична стойност. Не само защото е важно да се знаят измеренията на сложния книгоиздателски бизнес, съчетал духовното и материалното. Статистическата картина на книжния пазар е нужна, за да може той да бъде по-добре изучаван, управляван, отразяван и прогнозиран. Издатели, книготърговци, анализатори, журналисти и милиони читатели заслужават далеч по-богата и по-достоверна информация, каквато се изготвя и разгласява в толкова много страни. Стига у нас да не преобладава предпочитанието

статистиката за книжния пазар да си остане зад сивото перде на полуистините.

Източници

Публикации

- Гергова, Ани. Статистиката за печатните ни издания. – В: *Библиотека*, 2010, № 5, с. 42 – 65.
- Минева, Светлана. Пазарът на електронни книги в България – практики и проблеми. – В: *Библиотека*, 2014, № 5, с. 72 – 77.
- Стоянова, Оля. Книжният пазар в България се е свил с 20 % [онлайн]. – Достъпно на http://www.capital.bg/biznes/stoki_i_prodajbi/2011/12/11/1357662_knijniat_pazar_v_bulgariia_se_e_svil_s_okolo_20/
- Без държавна намеса книжният пазар ще се деформира [онлайн]. – Достъпно на <http://www.bloombergtv.bg/nachalo/2015-12-08/bez-darzhavna-namesa-knizhniyat-pazar-shte-hipertrofira>
- Българите похарчили 90 милиона лева за книги през 2014 г. [онлайн]. – Достъпно на <http://btvnovinite.bg/Bulgaria/obshtestvo/balgarite-roharchili-90-min-lv-za-knigi-prez-2014-g.html>

Нормативни документи

- Закон за задължителното депозирание на печатни и други издания
- Инструкция за организацията и дейността на Националната агенция за ISBN

Уебсайтове

- Национален регистър на издаваните книги в България – <http://www.booksinpring.bg>
- Национален статистически институт –

- <http://www.nsi.bg>
- Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – <http://www.nationallibrary.bg>
- Association of American Publishers – <http://www.publishers.org>
- Ministère de la Culture et Communication – <http://culturecommunication.gouv.fr>
- Nielsen – <http://www.nielsen.com>
- Rudiger Wischenbart. Content & Consulting – <http://www.wischenbart.com>
- Syndicat national de l'édition – <http://www.sne.fr>
- The Publishers Association – <http://publishers.org.uk>

Създадохме тази книга с благодарност към вас, книжарите, които ни дадохте възможност да разкажем вашите истории! Благодарим ви, че отделихте време да споделите своите знания и опит. За нас беше изключително интересно и полезно да научим как се прави и развива книгоразпространителският бизнес. Признателни сме, че ни вдъхнахте увереност и ни показахте колко силна може да е любовта към книгата.

Сътвореното от нас посвещаваме на Бояна Петрова, която остава в нашата книга с интервюто, оказало се последно в нейния отдаден на книгите живот.

Студентите от трети курс,
специалност „Книгоиздаване“
2016/2017 г.

Между книгите и хората
Българска. Първо издание

Редактирането, коригирането, дизайнът и предпечатната подготовка са дело на студентите от трети курс, специалност „Книгоиздаване“, във Факултета по журналистика и масова комуникация на СУ „Св. Климент Охридски“, 2016/2017 г.

За печатното издание:

Формат 16/60x84

Печатни коли 10

Тираж 400

Факултет по журналистика и масова комуникация
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
София, ул. „Московска“ 49

Печатница на
Университетското издателство
„Св. Климент Охридски“

Книгата не е предназначена за продажба.

Електронно издание: ISBN 978-954-8194-88-4